

Daniyele

Ná-Sevei

Sevei loo zeizu ve ma woo moungiti

Daniyele Ná-Sevei ga GALA goo wo nui Daniyele ná-eteai zu vaiti sugulazu, naa ve faawokeyeelugo gulakelamaiti ba é ti gaani, siegi zu ti geni la duolai zu velel zu Babilone. Toga boezu balaa é lo Daniyele ta boola savagoti ta-woogefiladai va, naa ve GALA gooititi ba, é lo zii filigiti, ta eteai va. E zo kona undozita doolugoi (605) ma, é zeeli kona undoolugo puusavago maazu loolugo (535) gefgala ma, aisa Yesu Kilista va zoloo, faiti ti levegai naama ziegi zu, naati ka sevi nii ti zugulazu. Naama yeegefgalai zu Daniyele botii geni masa seizu naanigo ná-yeegefala zu Babilone. Velei nubusei ná-kisie la poloma, kaave ga Daniyele ga é sevi nii zeevai yeegefgalai zu é geni la Babilone. Tanigaa ti ge sevi vaalobazuve filagilagi geeve yeegefgalaiti su, niiti ti la ga faa gila.

Daniyele Ná-Sevei geeve nii a ke Izilaye nui niiti ti geni kula zou va velel zu, ta zaiti ti vaazu zolobu velela velel yeegefgalaiti su, kito ge ve tiya, siegi zu yeegefala baabaagiti ti vaazu la. GALA ge deeve ga ná-zobogi ga masagiti ta ziiti pe maazu ga faiti maavele ti levegai Daniyele ná-eteai zu, ta GALA gooititi é ti woni é lo velela velel va. Naa ga kpoba geezu GALA Daawoo Zevei zu ga nu GALA ná-masadai gaaga ga pago Minazegé Niinei zu. Mesi

ná-fai wogε ma yeelugɔ (7:13-14). Daniyele ná-kulakεlemaiti é lo etea gaaɓela foloiti ba, Yesu ɓɔeni é lo naati ba (Mat 24:15; Mak 13:14), ta ma vaiti ta gaaazu Kulakεlema Zevei zu. Daniyele gɛni gɗaazu GALA gooiti bu, niiti Zelemi ti woni (9:1-3).

Unosu^{υε}

1. Daniyele ta bɔɔlaiti ti gɛai ma Baɓilɔne, Neɓukadenεzaal ná-masadai ma yeeɗɛɗgalai laawu (1:1—4:34).
2. Masagi Belesazaal ná-kulakεlemai voluwo fai Daniyele υε (5:1-30).
3. Daniyele vili fai zala yeɗei zu Daliyuse ná-masadai ma yeeɗɛɗgalai laawu (6:1-29).
4. Kulakεlemai niiti GALA ge ti lɛni ga Daniyele, é lo velela vele vaiti ba (7:1—12:13).
 - a. Daniyele velela vele vaiti ma gɗlakεlema felegɔiti sugulani, é υεε ti-voluυeti ba (7:1—8:27).
 - b. Daniyele GALA falini ná-nuɓuɓɛiti bε, tama é googaaυotegi zɔɔɔ geezuɗeelai Gaɓiliyele ya (9:1-27).
6. Gaɓiliyele velela vele vaiti kulani kelema, naa υεε yeeɗɛɗgala gaaɓelagiti ba (10:1—12:13).

Daniyele ta bɔɔla savagɔiti ti gɛai ma Baɓilɔne

¹ Zuda masagi Yegɔyakime ná-masadai ma gɔna savasiɛi, Baɓilɔne masagi Neɓukadenεzaal υaani, é Zeluzalɛme zei keɛ su, é so.

² Maligii Yegɔyakime lɔɔni zeezu, é pεε GALA sei velei wu zɔɔlaiti gilazuυε υa. E liini ga kɔɔ luɔiti

Babilone yooi zu, é sɔɔlaiti pu ná-kɔɔɔɔ gani pɛɛi wu, naavolo makɛsuɔɔ.

³ Neɔukadenɛzaal devei veeni ná-botigɛ nuiti ta-ɔundigɛi Asapenaze ya ga é yeelo zinipoi tani-gaa va Izilayele nuiti saama, niiti ti ɔulaai masa pɛɛyegɛi wu, ɔaa seizumaanɛ pɛɛyegɛiti bu.

⁴ Neɔvuzu maa la nɛɛni é va ɔɛ zinipoi naati ba, ti maanɛɔɔ ti ɔɛ ga zaalamaiti, ti laavegai ga ɔimalai ta kelegɛlegi ta kalagi, ta zoo ti botii ɔɛ masagi ná-pɛɛi wu, ta nu ɔa zoo ti ɔalasɔ ga Babilone nuiti daawooi ta ta-zɛɛiti.

⁵ Masagi deveni ga folo-o-folo, ti ɔa naama laamianigi ta naama lɔɔi ma zii nɔ ve ti ya, nii é ɔɛni veezu tɔ ɔɔɔɔi ya, ti ti ɔala kona savagɔ laawu. Naama ɔonagiti ta ɔena, ta lɔ niina masagi ná-botii zu.

⁶ Niiti ti yeeloni ti va Zuda ná-bolodai zu, Daniyele ta ɔanania, naa vɛɛ Misayele ta Azalia va, ti ɔɛni naati saama.

⁷ Masagi ná-botigɛ nu wolaiti ta-ɔundigɛi daasei niinɛiti pɛɛni ti va. E Daniyele laasei pɛɛni ga «Bɛɛtasaal», é ɔanania laasei pɛɛ ga «Sadake», é Misayele laasei pɛɛ ga «Mesake», ta é Azalia laasei pɛɛ ga «Aɔɛde-Nego».

⁸ Daniyele deveni yiimaɔɔ ga é la ɔɔɔɔ ɔɔzɔa ga masagi ná-daamianigi, ta dɔɔi nii masagi ɔɛni kpɔɛzu. E botigɛ nu wolaiti ta-ɔundigɛi maanɛɛnɛni ga naa mina da mɛɛ ga keni é ɔɔɔɔ ɔɔzɔa ga daamianigi naama ziiti.

⁹ GALA ge vaani bu ga Daniyele zaalai ta maawɔingɛi zɔɔɔ botigɛ nu wolaiti ta-ɔundigɛi ya.

¹⁰ Botigɛ nu wolaiti ta-ɔundigɛi ɔɛni Daniyele ma: «Nà luazu mɔligɛi masagi va, é lɔɔzei devei va é

bogai wa-laamiani fai ta wa-ḥōle dei vai zu, é mina va é va be ḡaazu vago vetesu wo va ga zōma zinipoiti kevele, naa ḡa ḡeena, wo maavele ma, masagi ḡa nōungi leve.»

¹¹ Daniyele ḡeni zunui naa ma, nii botigē nu wolaiti ta-ḡundiḡii tō ḥōḡi ta Ḡania ta Misayele ta Azalia ta-welema vai ḡalivaani ma:

¹² «Soma è gi voluḡula, ḡei gi ga ḡa-wotigē nuiti, folo puugō laawu, ti ḡa nō daamiani kpulukpulugiti fe gi ya gi ḡa mi, ta kpōle dei nō.

¹³ Naa voluma, ḡa gi-ḡaazuḡōḡiti ta zinipoi zōiti gaazuḡōḡiti peṭe niina, niiti ti masagi ná-daamianigiti miizu, ḡa gi zo niina, ḡei gi ga ḡa-wotigē nuiti, eḡevelei ḡa kaa la.»

¹⁴ E yeezeini naa wu nii ti falini ma, é ti voluḡula folo puugō laawu.

¹⁵ Folo puugōiti kpegai ma, ti-ḡōḡiti ti wola vizōni, ti lōtō, ti leve zinipoi zōiti ba, niiti ti ḡeni masagi ná-daamianigiti miizu.

¹⁶ E zo nāzu ma niina, zunui nii é ḡeni ti makesu, naa ḡena ta-laamianigiti ta ta-lōi zeḡe ḥōḡo ve, é ḡa daamiani kpulukpulugiti nō ve ti ya.

¹⁷ GALA ge faaḡweḡi, ta seve ḡweḡi, ta ḡimalai veeni zinipo naanigōi naati be. Naa pe poluma, Daniyele zooni kulakelemaiti kpein poluve ḡaaḡaazu ta segiti.

¹⁸ Kona savagōiti kpegai ma, nii masagi Neḡukadenēzaal boni ga ti li ga tiye pō, botigē nu wolaiti ta-ḡundiḡii liini ga tiye pō be.

¹⁹ Masagi yeṭeni ti pe pō. Naama zinipoiti kpein saama, tanōpe ge la zōlōni é va ḡe ga Daniyele

ɔ̃vele ta Ganania, ta Misayɛle, ta Azalia. Naa ɔ̃a é kɛɛni niina ti lɔɔni masagi ná-botii zu.

²⁰ Fai kpein é lɔni ɔ̃malai va ta faaɔ̃wɛgi é lo naa kpein ba, niiti masagi bɛna ti ɔ̃aazaɔ̃a ti ma, é ti ɔ̃aani ga ti vizɔ̃ge ná zeizu ɔ̃e puu, é leve molikula nuiti ba, ta kpaamaazu zoɔ̃oiti kpein ba, ti ɔ̃eni ná-masadaɪ ma yooi kpein su.

²¹ Uele ɔ̃ana Daniyɛle yɛni la, eyɛsu masagi Siluse ná-kona mɔ̃ungi lɔ̃zei.

2

Masagi Nebukadenɛzaal ná-se mɔ̃ungi

¹ Masagi Nebukadenɛzaal ná-masadaɪ ma ɔ̃onagi velesiɪ ma zɪɛgi zu, é segi woni. Naa gola yiiɔ̃lɔni, é la mɔ̃ niimɛnii woni.

² E deveni ga ti molikula nuiti toli, ta kpaamaazu zoɔ̃oiti, ta mɔta nuiti, ta adɔ̃bɛɛ nuiti, ga ti ná-segi ɔ̃ula keɛma bɛ. Ti vaani, ti lo masagi ɔ̃akala.

³ Masagi ɔ̃eni ti ma: «Gè se bogɛ, ziiɔ̃lɔ ve, tɔ̃zei nà pɔ ga gè segi naa ɔ̃wɛɛ.»

⁴ Babilɔne ɔ̃ima nuiti ti masagi woɔ̃ɔ̃aavoteni Alamea wooi zu,* ti ɔ̃e ma: «È-zii zuɔ̃ooza, Masagi! Segi wo gi ma, ɔ̃ei gi ga ɔ̃a-wotiɔ̃e nuiti, naazu ɔ̃a poluɛ lɛ ga ɔ̃e.»

⁵ Masagi kpɔ̃ei zegeni, é ɔ̃e Babilɔne ɔ̃ima nuiti ma: «Pɛtɛ nii gè devea: Ni wo la segi ta poluɛ lɛɛni ga ze, wa leveleve, wa-ɔ̃ɛɛiti ti ɔ̃e ga kpoɔ̃amaɔ̃e.

* **2:4 2:4** Alamea wooi zu: Alamea wooi ɔ̃eni ga zii wooi naa nii ɛɛe pɛ ɔ̃e ɔ̃eni mɛnisu Babilɔne yooi zu ná pɛ, kona undɔ̃sava (800), aisa Yesu va zɔ̃lɔ.

⁶ Kεε ni wa segi ta poluve wona mà, nà faanεε gε wo υε, gè wo mεεinti fe, ta gè lεbiya wolaiti pεε ba. Naa gá é ba, à segi ta poluve lε ga ze.»

⁷ Ti masagi wooḡaavoteni, ná zeizu velesiεi zu, ti gε ma: «Segi wo gi ma, gεi gi ga ḡa-wotigε nuiti, gá poluve lε.»

⁸ Masagi bεeni ti υo volu, é gε ma: «Gè kwεεga gaamazu ga wa pɔ wo yeedεḡala zolɔ nɔ, tɔzei wo nà-devei υεtεga.

⁹ Kεε ni wo la naa lεeni ga ze, nii sègai la, wo pε wa subolo ḡmɔ ga ḡεvele nɔ. Wo bɔḡḡ gaave, wo zoloo ma ga wo zεε bεεiti bo mà, ta yaava bεεiti, eyεsu faiti ti valibo. Naa gá é ba, à segi wo mà, nà kwεε naazu ga wa zoo wo poluve wo mà.»

¹⁰ Babilɔne ḡima nuiti ti goḡaavoteni, ti gε ma: «Nu nɔpε ge la eteai zu, nii a zoo naa ḡεḡalai wosu, nii masagi maaḡaazaḡabosu. Naa gá é ba, masa nɔpε, é wɔɔlɔni, baa é ḡeni ga zeedaaba nu, tanɔpε ge la de nii ḡεḡala vaa maaḡaazaḡaboni molikula nu ma, baa kpaamaazu zoḡo, baa adɔbεε nu.

¹¹ Nii masagi maaḡaazaḡabosu, naa wola baave. Nu ḡili nɔpε ge la ná, nii a zoo é naa wo masagi ma, keni galagiti niiti ti la zeini nuɔuseiti saama eteai zu.»

¹² Gaamago, masagi yiḡaawanani, ziiḡula gola. E deveni ga ti Baḡilɔne ḡima nuiti kpein paa.

¹³ Tɔḡi zeini, ti zeze la, ga ti ḡima nuiti pε paa, ti ḡeni Daniyele ta bɔɔlaiti gaiziezu ga ti ti vaa.

¹⁴ Daniyele daani ma kpε, é bɔε masagi make nuiti ta-ḡundigii Aliyɔke υo ga ḡimalai, nii é liini Baḡilɔne ḡima nuiti paa vai ma.

¹⁵ E ḡeni Aliyɔke ma: «Leeni vaa zu masagi ná-tɔḡi wola baai ḡani?» Aliyɔke fai naa ḡaalεeni la.

¹⁶ Gaamago nɔ, Daniyele liini masagi vɔ be, é maanɛnɛ ga é yeedɛɖala go ve zea, nii a ke é ná-segi voluve lee la.

¹⁷ Naa vɔluma, Daniyele ɖalegai ma ma ná-pɛlei wu, é niima vai leeni ga bɔɔlaiti, Ganania, ta Misayele ta Azalia,

¹⁸ ga ti geegɔɔɔgiti ta-ƐALAGI ná-maawɔingai ɖaizie, é segi ma ɔɔɖuzu vai le ga tiye, naa ɖa a ke, ti mina ti vaa ta Baɓilɔne ɖima nui zɔiti vɔɔma.

¹⁹ Ɖɔɔɖuzu vai ɖulani keɛma Daniyele ve segi zu ga kpidii. Daniyele geegɔɔɔgiti ta-ƐALAGI maa-museni,

²⁰ é ɖe ma:

«Mamagi ɖa GALA daaseigi ve eyesu ɖɔ!

Ɛimalai ta zobogi ta tɔnɔ ya.

²¹ Toɖa ná-zobo ge yeedɛɖalai ta wɔɔwɔɔ vaiti ma, é masagiti toka, ta é masagiti sei,

é ɖimalai ve ɖima nuiti zea,

ta é faaɖaagɔai ve faaɖwe nuiti zea,

²² toɖa ɖa ɔɔɖuzu vai ɖula keɛma, nii kpoma ɖoozaai,

é kpidii zu vai ɖwee,

mazɔɔ wozakalagi ɖa tɔnɔ ya.

²³ Gi-mɛmɛwolaiti ta-ƐALAGI,

nà è lebizu, gè è maamuse,

ɖimalai ta zebeiti faa zu è feai bè.

Mazɔɔ nii gi falini è ma, è naa lea ga ze,

è naa lea ga giye, nii togai masagi ná-fai va.»

²⁴ Naa vɔluma, Daniyele liini Aliyɔke vɔ be, niigi masagi devei veeni zea, ga é li, é Baɓilɔne ɖima nuiti paa. Gaamanɔ seeliai ma, é ɖeni ma: «Mina

³³ kɔɖɔiti ti ɖɛni ga kɔlui, kɔɖɔzapalagiti gilazuve ga kɔlui, gilazuve ga pɔlo ɖalai.

³⁴ E yɛni wɛɛzu ba, eyɛsu kɔtu ɖila ge buɛ gizei ma, nu la vɔɖɔfuni ba, é vaani, é loɖa vololibai ɖɔɖɔiti ba ti ga kɔlui ta pɔlo ɖalaiti, é ti zuɔbulukpulu.

³⁵ Doɖa ba laa ɖilagi nɔ zu, kɔlui ta pɔlo ɖalai, é ɔɔ kɔlu ɔɔigi va, ta wali, ta zanugi, ti pɛ ti ɖɛni ga fufiligi fiɛi lii la, eɖe molo ɔooloi siɛgi zu gaavɛɛzu la foɖoi. Vololibai vo gila kpalaa ge la mɔ ɖɛni ɖaani. Kɔtui nii ma é loɖani vololibai va, naa ɖɛɛni ga gize wolai, é eteai pɛ daave.»

³⁶ «Da-zegi ɖɛni ga naa, masagi. Poluve vɛɛ niina:

³⁷ E wɔɔlɔve masagiti pɛ ba. Geeɖɔlɔgi zu GALAGI masadai vea è ya, ta zobogi, ta zɛbei, ta lɛbiyai.

³⁸ E nuiti ti-lointi, ta dɔɔɔ zuaiti, ta wɔniiti puuve è yeezu. Da ɖa è ga ti-maligii, vɛ nɔpɛ ti ná. Da ɖa è ga nɔungi é ga zanugi.

³⁹ Da-masadai vɔluma, masada ɖili ka wuzeɖe, nii sebei lɔidai dɔnɔi va. Naa vɔluma, masadai zavasiɛi nii é ga kɔlu ɔɔigi ɖɛvelei, naa ɖa zeeli eteai zu ná pɛ.

⁴⁰ Masadai naanisiɛi ɖa vaa, kpaai eɖe kɔlui, toɖa zeɪ potogi zu. Eɖɛvelei kɔlui a ɖa anii kpein golowolo la, é dɛɛvɛ, é galeɖale, naama masadai ɖa zɔɔma masadaiti golowolo, é ti lɛɛvɛ, é ti galeɖale.

⁴¹ Uelei è pɛɛgai la, vololibai ɖɔɖɔzapalagiti ta kɔɖɔ beɖaiti kpɛɛve ga penɛ ɖalai, ta kɔlui ti zupuai ga ɔɔɖɔ. Naa vɔluve ɖa ga goolaama la ɖɛa naama masadai zu. Kɛɛ zeɛɖaaɔaa vai ta ɖa ɖɛ su ga kɔlui ɖɛvelei, tɔɔzei è kɔlui ɖaave supuai ta penɛ ɖalai.

⁴² Kɛɛ kɔɖɔ beɖaiti, vɛ kɔlui ta penɛ ɖalai ti zupuai ná, naa ɖa dɛɛzu ga naama masadai ɖilazuve ɖa zɛɛ, ta gilazuve la zɛɛa.

⁴³ Naa ɔa dɛɛzu balaa ga masagiti taɔili va ga ti vulu boɔɔ ma, keɛ naama minazegɛgiti ti la yɛga ma, eɛvelei kolui ta penɛ ɔalai ta ɔilibai la ga ye ma la.

⁴⁴ «Masagi naati ta-ziegiti su, geegɔlogi zu GALAGI ɔa masadai ta zeɪ, nii ɛ la ɔologologa eyɛsu pɛ. Naama masadai la laa zii ɔili nɔpɛ nɔ-zobo bu eyɛsu ɔɔ. Naama masadai ɔa zɔɔma masadaiti kologolo, ɛ ta-vai pɛ kpe, naa volu toɔa ye nɔ eyɛsu ɔɔ,

⁴⁵ velei ɛ kotui ɔaai la, ɛ zeɛ gizei ma, nu yee nɔpɛ ge la zɔɔni ba, ɛ vaa, ɛ kolui ta kolu boigi, ta penɛ ɔalai, ta walii, ta zanugi ti galeɔale, ɛ ti ɔɛ ga fufiligi. Masagi, GALAGI nii boɔɔai, naa velela vele vaiti dɛɛve ga dɛ, niiti ti vaazu ɔɛɛzu. Da-zegi ɔa ga gaamai kulaai keɛma, poluve nii gɛ dɛai ga dɛ, nu maanɛɛɛ ɛ la da.»

⁴⁶ Masagi Nebukadenɛzaal laani zooi ma, ɛ unpilɛ, ɛ nɔko Daniyele wu, ɛ devei ve ga ti zalaɔaiti fe zea, ta vɛɛaniiti niiti ti makugi nɛai.

⁴⁷ Naa volu ɛ ɔɛni Daniyele ma: «Gaamazɔ wa-GALAGI ɔa boɔɔai galagiti kpein ba, to ɔa ɛ ga masagiti ti-maliɔii. To ɔila kpe ka ɛ dɔɔɔfuzu vaiti kulazu keɛma, tozeɪ ɛ zooga ɛ dɔɔɔfuzu vai nii ɔula keɛma bɛ.»

⁴⁸ Naa voluma, masagi lɛbiya wolaiti feeni Daniyele vɛ, ta ɛ faa bii mɔinmɔingaa ɔɛ bɛ. E toni ga kundiɔi wolai Babilɔne you zɛvɛi kpein unda, ɛ kɛ ga Babilɔne ɔima nuiti kpein ta-ɔundiɔi wolai.

⁴⁹ Daniyele nɔ-maanɛɛnɛi maavele ma, masagi kundiɔi losuvɛti kalivaani Sadalakeni ma ta Mesake, naa vɛɛ Aɔɛde-Nego va Babilɔne you zɛvɛi ma. Daniyele ɔɛni masagi nɔ-koizuvɛ.

3

Devei vee vai ga nuiti ti vololibai lɛbi

¹ Masagi Nebukadenɛzaal vololibai βetɛni ga zanugi, sɔligi ɣɛni ga mɛtɛlɛ vuusavagɔ (30), kogi ɣɛni ga mɛtɛlɛ savagɔ. E gaalɔni nɛmɛi zu nii daa-seigi ga Dula, Babilɔne you zɛvɛi ma.

² Naa vɔluma ɛ keelaiti teveni ga ti masagi nɔ́-nu wolaiti toli, ta kovi laa wola ɣundiɣiiti, ta zou zɛvɛ ɣundiɣiiti, ta faawo bo nuiti, ta wali make nuiti, ta tukpɔɣaaleve nuiti, ta kundigɣiiti, ɛ vɛɛ botigɛ nu wolaiti ba, nɔ́-zou zɛvɛiti kpein su. Naama nuiti maanɛeni ga ti va, ti vololibai βetɛ vai ma ɣoozunɛi ɣula, nii masagi gaalɔni.

³ Naama wotigɛ nuiti kpein ti ɣaaleeni ba degɛmu, ti va, ti lo vololibai ɣakala, kpɛtɛ vai ma ɣoozunɛi vaa zu.

⁴ Maaβɔgi ma ɣundiɣii wooɣulani ga zɛbɛi, ɛ ɣɛ ma: «Ziiti pɛ ma nuβuseiti, ta zooiti pɛ ma nuβuseiti, naa vɛɛ zii wooiti pɛ ma nuβuseiti ba, à woilo niima levei ma:

⁵ Siɛgi zu wo puɔugi wooi mɛnisu da, ta koolei, ta kɔnigi, ta papai, ta doso ɣɔnigi, ta puɔu kpulugi, ta ɣɛingɛin ganigi ma ziiti kpein gooi, wa laavɛɛ zooi ma, wo nɔkɔ vololibai wu ɛ ga zanugi, nii masagi Nebukadenɛzaal gaalɔgai.

⁶ Nu-o-nu nii ɛ la maavɛeni, ɛ va nɔkɔ, naa ɣa vili abuzulugi zaama nii gola βadiai, gaamago nɔ.»

⁷ Naa ɣa ɛ ba, ziiti pɛ ma nuβuseiti, ta zooiti pɛ ma nuβuseiti naa vɛɛ zii wooiti pɛ ma nuβuseiti ba, ti puɔugi wooi mɛnigai ma feya, ta koolei, ta kɔnigi, ta papai, ta doso ɣɔnigi, ta ɣɛingɛin ganigiti kpein

gooi, ti maavɛɛni zooi ma, ti nɔkɔ vololibai wu é ga zanugi, nii masagi Nebukadenɛzaal gaalɔni.

Daniyɛle bɔla savagɔiti ta-woofɛfiladai

⁸ Gaamago nɔ, naa volu, Babilɔne nui tanigaani ti vaani, ti Zuifuiti maalo.

⁹ Ti bɔɛni masagi Nebukadenɛzaal vɔ, ti gɛ ma: «È-zii zugooza, masagi!

¹⁰ Ee, masagi, da bɔɔgoi ga è niima levei veeni ga nu kpein maanɛɛve ga é maavɛɛ, é nɔkɔ vololibai wu é ga zanugi, a puɔugi wooi mɛnina feya, ta koolei, ta kɔnigi, ta papai, ta doso gɔnigi, ta puɔu kpulugi, ta gɛingɛin ganigi ma ziiti kpein gooi,

¹¹ nu-o-nu nii é la maavɛɛni, é va nɔkɔ, naa ga vili abuzulugi zaama, nii gola badiai.

¹² Ee, masagi, Zuifu niiti ti ga Sadalake, ta Mesake, ta Aɔɛde-Nego, niiti è Babilɔne you zɛvɛi ma losuɛ tanigaa vea ti ya, ti la è gaazu ga ani nɔpɛ, ti la da-gɔɔɔ ganigiti dɛbizu, ta ti la nɔkɔni vololibai wu é ga zanugi, nii è gaalɔgai.»

¹³ Nebukadenɛzaal wola yiiɔaawanani, é devei veeni ga ti va ga Sadalake, ta Mesake, ta Aɔɛde-Nego. Ti vaai ma ga tiye masagi vɔ bɛ,

¹⁴ é gɛni ti ma: «Gaama vɛ baa, Sadalake, ta Mesake, ta Aɔɛde-Nego, ga wo gɛɛvɛ ga wo mina nà-kɔɔɔ ganigiti dɛbi, wo la nɔkɔni vololibai wu é ga zanugi, nii gè gaalɔgai?

¹⁵ Niizu à lona, wo gɛvele bɛtɛ, siɛgi zu wo puɔugi wooi mɛnisu da, ta koolei, ta kɔnigi, ta papai, ta doso gɔnigi, ta puɔu kpulugi, ta gɛingɛin ganigi ma ziiti kpein gooi, wa maavɛɛ, wo nɔkɔ vololibai wu, nii gè kpɛɛai. Ni wo la kɛɛni wo va nɔkɔ bu, wa vili

gaamago nɔ abuzulugi zaama. Galagi begele ɔa a zoo é wo ɔula zèa?»

¹⁶ Sadalake ta Mesake ta Aɔede-Nego ti masagi woogaaɔoteni, ti ɔe ma: «Masagi, gi la pɔ ga gi va ɔɔɔ maalobo.

¹⁷ Anɛɛ naa ve, suɔwɛɛ ga gá-GALAGI, GALAGI nii gi deɔibu, zobogi ɔa be é gi ɔizo. Ungo, masagi, toɔa gi ɔula abuzulugi zu, é gi ɔula é ya.

¹⁸ Anɛɛ naa laade, kwɛɛ, masagi, ga gi la da-ɔɔɔ ganigiti deɔia, ta gi la nɔkɔga vololibai wu é ga zanugi, nii è gaalɔgai.»

¹⁹ Neɔukadenɛzaal wola yiiɔaawanani, gaazulo pelei valiboni Sadalake ta Mesake ta Aɔede-Negoni kakala. E devei veeni ga ti abuzulugi ɔadi ná zeizu ɔe lɔfela, é leve pɔlɔmai va.

²⁰ E devei veeni ná-salaɔusui tanigaani zea, niiti ti wola zulogai ná-kɔɔɔgi zaama, ga ti Sadalakeni gili, ta Mesake, ta Aɔede-Nego, ga ti ti vili abuzulugi zu, nii gola ɔadiai.

²¹ Gaamago nɔ, ti niima zunu savagɔiti gilini, ti maagɔliai ga ta-zɔɔlaiti, ta-zegewuzegɛiti, ta ta-wɔɔɔgiti, ti ti vilini abuzulugi zu gola ɔadiai.

²² Tɔɔzei masagi ná-devei va nii gola beɔeni, ti abuzulugi ɔadini da ge leve. Abuzogi salaɔusuiti paani, niiti ti Sadalake ta Mesake ta Aɔede-Negoni pilini abui zu.

²³ Sadalake ta Mesake ta Aɔede-Negoni giliai yeɔi de, ti loo abuzulugi zaama.

*Daniyɛle ɔɔla savagɔiti kizo fai
abuzulugi ma*

²⁴ Gaamago nɔ, masagi Neɔukadenɛzaal wuzegɛni, daavɔ, é ɔe ná-nu wolaiti ma: «Zunu

savagɔiti ti ɣiliali, naati tɛi ade va ti vili abui zu ɓaa?» Ti googaaavoteni, ti ɣɛ ma: «Zekana keai la, masagi.»

²⁵ Masagi ɣɛni ti ma volu: «Kɛɛ tama, nà nu naanigo ɣaazu, ti la ɣilini, ti da zie abui zaamave ɓɔɣɔi. Faa nɔpɛ ge la ti taɣila kpalaa ba. Naanisiɛi ɣaazuve ɣulave ga galagiti ti-loun zunui ta ɣaazu.»

²⁶ Nebukadenezaal maaɓuɣani abuzulugi laave va, é wooɣula, é ɣɛ ma: «Sadalake, Mesake, ta Aɓede-Nego, GALA nii é Anii-Pɛ-Unda ná-botigɛ nuiti, à ɣula lɛɛ, wo va!» Gaamago nɔ, ti savago pɛ ti ɣulani abui zaama.

²⁷ Masagi ná-nu wolaiti, ta kovi laa wola ɣundigɛiti, ta zou zeve ɣundigɛiti, ta masagi ná-botigɛ nu wolaiti, ti pɛ ti maaɓɔni ti ma ga ti ti vete. Abu vo ge la ɣɛni ti va, tɔundegaiti gaa la ɣɛni ɣalani, ti ma zɛgeiti ti la ɣɛni ɣalani, abu maku nɔpɛ ge la ɣɛni ti va.

²⁸ Masagi Nebukadenezaal wooɣulani, é ɣɛ ma: «Mamagi ɣa Sadalake ta Mesake ta Aɓede-Negoni ta-GALAGI ve! E ná-geezugeelai levege ga é ná-botigɛ nuiti kizo, niiti ti laai da, ti la keeni ti va ɣolo nà-devei ve, masa devei. Ti yiimazeɣeni ga ti-ɓusei lɔ vai maanɔɣɔiti su, keɛ ti mina kɔɔɣɔ ganigiti deɓi, ɓaa ti va nɔkɔ ti wu, keeni ta-GALAGI nɔ.

²⁹ Naa ɣa é ba, gè tɔgi zeida, ga nu nɔpɛ é ɣula nuɓuseiti saama, ta ziiti, ta zii wooiti, a Sadalake ta Mesake ta Aɓede-Negoni ta-GALAGI ná-fai zona ga yɔɔɣɛ faa, naama nui ɣa leveleve, é ɓulukpulu, ná-pelei ɣa lati é ɣɛ ga kpoɣamave. Tɔɔzei gala kili nɔpɛ ge la ná, nii a zoo é nu ɣizo ga tɔun kevele.»

³⁰ Naa volumna, masagi tosu ɓii gola ɣalivaani Sadalake ta Mesake ta Aɓede-Negoni ma, é leve ma

moun keleiti ba, Babilone you zεvεi zu.

Masagi nà-segi velesiεi: Gulu wolai

³¹ Masagi Neβukadenεzaal wooi laazeelini nuβuseiti kpein ma, ziiti kpein saama, ta zii wooiti kpein eteai zu ná pε ga: Ziileigi ve wo vε ga bɔɔla!

³² Gε pεtεgε ga pagε, gε poogiti ta laavɔɔ vaiti dεε, GALA nii é Anii-Pε-Unda, niiti é ti gεa bè:

³³ Ná-poogiti gola wɔɔlɔvε!

Ná-laavɔɔ vaiti gola yeeɟaaɓavε!

GALAGI naa ɟa masadai ɟε eyεsu ɟɔ,

ná-bɔɔlɔlai βela ge la ɟεa ba!

4

¹ Nà Neβukadenεzaal, gε ɟeni zeini kpε ziileigi zu nà-masa pεlei wu, kɔozunεai nà-kpεtεi zu.

² Kpidii ta, gε ɟeni laani nà-betei zu, gε segi ta woni nii é kpɔlɔni, tɔɔzei nii gε kaani, naa ɟa é mǎaluani.

³ Gε devei veeni ga ti Babilone ɟima nuiti kpein gaale ba pò bε, naa ɟa a kε ti segi naa voluvε lε ga ze.

⁴ Siεgi zu molikula nuiti ti vaani la, ta kpaa-maazu zoɟoiti, ta adɔbεε nuiti, ta somideɟa adɔbεε nuiti, gε nà-segi woni ti ma, kεle ti tanɔpε ge la zooni é va poluvε wo mà.

⁵ Ná tago keai ma, Daniyele balaagi vaani pò bε. Zunui niigi daasei pεai ga Beletasaal, nii kulaai nà-galagi laaseigi zu, nii gala ɲadegaiti ta-yenvui su. Gε nà-segi zuɟulani ma, gε ɟε ma:

⁶ «Beletasaal, molikula nuiti ta-ɟundigɟii, gε kwεni ga gala ɲadegaiti ta-yenvui ɟa è zu. Naa ɟa é ba, dɔɔɟuzu vaa nɔpε ge la baani è ya. Nii gε kaai segi zu, naa voluvε wo mà.

⁷ Siɛgi zu gè ɣɛni laani la nà-betei zu, pɛtɛ nii gè kaani:

Gulu wolai ta ɣɛni lɔni zou zaamaɯɛ, gola ɣoozaai.

⁸ Gului naa ɣaagoozani, é wɔɔlɔ,
ma beke koozagiti ti ɣɛni vɔɔɣuzu geegɔlɔgi va.
E ɣɛni ɣaazu eteai zu ná pɛ.

⁹ Gaalaagi vɔni, gaawaai wola mɔinni,
anii kpein ge ɣɛni ɣɔnɔgi zɔlɔɔsu zea.
Dɔɔ zuaiti ti ɣɛni lɔɔɣuzu ma niinigi wu,
wɔniiti ti ɣɛni laɣagiti tosu ma bekegiti su.
Kpɛtɛani ɣilagilagi pɛ ge ɣɛni ɣɔnɔgi zɔlɔɔsu zea.

¹⁰ «Gè yɛni nɔ dɛ laani nà-betei zu, gè geezuɣeelai ta ɣaani mɔnɔ, é da yei, é zeɣe geezuɯɛ.

¹¹ E ɔainni ga woo wola, é ɣɛ ma:
«A gului nii vɔ, wo ma bekegiti teve ga,
wo gaalaagiti folo ga, wo ma waaiti suvaza!
Suaiti ti ɣula bu, ti vela, ti maagooza ba,
ta wɔniiti ti ɣula ma bekegiti ga.

¹² Kɛɛ à ma unkpulugi ta ma zapeiti zɛ zooi wu,
tufai zaama dɔɔi zu,
wo kɔlu yɔlɔɣɔi velevele ma ta kɔlu ɔɔi yɔlɔɣɔi.
E yɛɔɛ ga geezu nɔɔagi,
ta é laami ga tufai ga suaiti kɛvele.

¹³ Ná-nuɔuse ɣigi ɣa valibo,
sua ɣigi ɣa ve zea,
é yɛ naama yai zu kona dɔfela laawu.

¹⁴ «Devei nii ɣulaɯɛ geezuɣeelaiti zea, fuluanii niiti ti ɣaazua yeenɔpɛ, naa ɣa a kɛ nii kpein é vulua, naati ti kwɛɛ ga GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, nuɔuseiti ta masadaiti maligii ve. Toɣa masadai ve naa ya, nii é pɔ, toɣa zoo nei é ɔɔɣmaaye nui unbuzɛɣe nuiti saama.»

15 «Segi ɣana gè boni, nɔ̀un nà, masagi Neɓukadenɛzaal. Dei è ga Beletasaal, soma è poluve le ga ze. Nà-masadaɪ zu ɣima nuiti ti taɣila kpala ge la zooni è va bo mà, keɛ ɗun ɗa zoo, mazɔ̀ɔ galagiti ti ɲadegai, naati ta-yenvui ɣa é è zu.»

Daniyɛle masagi ná-segi voluve wo fai

16 Daniyɛle nii é lolisu ga Beletasaal sasuɓalini, é lua ɣite ná-kisieiti su, eyɛsu ná tago ke se. Masagi ɣe ma: «Beletasaal, segi nii ta poluve mina è maalua.» Beletasaal goɣaavoteni, é ɣe ma: «Màligii, toɣa neɛ bè ga segi nii ɣe ga è zili nuiti tɔ̀nɔ̀, ta poluve ɣe ga è-ɓɛɲɔ̀ɣiti tɔ̀nɔ̀!

17 Gulu wolai naa è kaai, gaagoozaai ta ɓɔ̀ɔ̀ɔ̀ai, ma bekegi ɔ̀ɔ̀ɣuzu geei va, ta é ɣeni ɣaazu eteai zu ná pe,

18 gulu wolai naa, nii gaalaagi vani ta gaawaai wola mɔ̀inni, ɛɛ pe kɔ̀nɔ̀gi ɣeni zea, ɗɔ̀ɔ̀ zuaiti ti ɣeni ɔ̀ɔ̀ɣuzu bu, ta wɔ̀niiti ti ɣeni lagagiti tosu ma bekegiti su,

19 ee, masagi, ɗa ɣa è ɓaɣoi, è yeeɣaaba, ɗa-ɓaɣoi ɣe é zeɪ geei va, ta ɗa-zobodai lia eyɛsu é zeeli zou bela ga.

20 Naa volu è geezugelai ta ɣaani, é ɗa yei, é zeɣe geezuɛ, é devei ve ga: «A gulu wolai ɔ̀, wo koloɣolo! Keɛ à ma unkpulugi ye ná ta ma zapeiti, tufai zaama ɗɔ̀ɔ̀i zu, wo maavelevele ga kɔ̀lu yɔ̀ɔ̀ɣi ta kɔ̀lu ɓi yɔ̀ɔ̀ɣi. E yeɓe ga geezu nɔ̀ɗagi, ti ɓi tufai ma ta ɗɔ̀ɔ̀ zuaiti kona ɗɔ̀fela laawu.»

21 Poluve vete, ee, masagi: GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa ná-devei ɣa é lo ɗa màligii masagi.

²² Ta è ɔɛ nuiti saama, ɔa zeɪ ɔɔɔɔ zuaiti saama, è ɔa tufai mi ga nikaɪti kevele, ɔa yeɔɛ ga geezu nɔɔagi. ɔa ye naama yai zu eyɛsu kona ɔɔfela ɔude è maazu, eyɛsu è kweɛ ga GALAGI nii é Anii-Pɛ-Unda, nuiti ta-masadaiti maligii ve, toɔa ɔa masadai ve naama nui ya, nii toun ge pɔ.

²³ Devei bogai ga gulu wolai ma unkpulugi ta ma zapeiti ti ye ná, naa voluve ɔa ga ɔa-masadai ɔa ve è ya, siegi zu ɔa kweɛna ɔa ga geegɔlogi zu GALAGI ɔa é ga fai pe maligii.

²⁴ Naa ɔa é ba, ee, masagi, yeezei ná-tene gooi wu ga pagɔ: Beteve ɔa-ɔotoiti ba ta ɔa-vaagaaazagiti, telebodai ɔɛ, ɔɛ ga nu vago maanɔɔɔ nuiti be, tanisu ɔa-undaane voloi zu ɔa ɔooza.»

Segi vile fai su

²⁵ Nii kpein é woni masagi Nebukadenezaal ná-faa zu, naati ti vileni su.

²⁶ Kona gila tevegai ma, é yeni zieziɛsu masa pelei ɔomave ná betɛai ga dooɔo bosuve, Babilone taazuve,

²⁷ é woodfulani, é ɔɛ ma: «Babilone taa wolai vete, nii gè toga ga masa seizuve. Toɔa ná-zobogi woɔlo veleɪ leɛzu, ta sɛbei maawui veleɪ.»

²⁸ Masagi yeni nɔ naama ɔɔɛiti bosu, wooi ta zeɔɛ geezuve, é ɔɛ ma: «Masagi Nebukadenezaal, woilo niima woolevegi ma: ɔa-masadai ɔulaa è ya!

²⁹ ɔa ɔɛɛzu, è ɔula nuiti saama. E zeɪ ɔɔɔɔ zuaiti saama, è ɔa tufai mi ga nikaɪti kevele. ɔa ye naama yai zu kona ɔɔfela laawu, eyɛsu è kweɛ ga GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, to ɔa é ga nuɔuseiti ta-masadaiti maligii, ta toɔa masadai ve naama nui ya, nii é pɔ.»

30 Gaamago nɔ, naama bɔɛi vilɛni su. Neɓukadenɛzaal bɛɛni, ɛ tɔɔzei ga tufai mia ga nikaɪti kevele, ɛ yebe ga geezu nɔɗagi. Unma undɛɗai ɗoozani eɗe koɗe ɗove deɗaiti, ta saingiti ti ɗooza eɗe wɔni zaingaa.

Neɓukadenɛzaal nà-masadai zɔɔɔ fai volu

31 «Kona dɔfelai begai ma, nà Neɓukadenɛzaal gè ɗaazuloni geegɔɔlogi va, faaɗaagaa ɗigi veeni bè. Gè GALA mamani, nii é Anii-Pɛ-Unda ta é vulua ɗooɗɔ. Gè tɔɔzeini ga gè da maamuse ta gè da ná-lebiyai le: Bela ge la ná-zobodai va, ta ná-masadai ɗa ye ná ɗɔ.

32 Etea nuɓuseiti mɔinɔe vele-o-vele, keke ti la ga ani nɔpe gaazu, toɗa da ti zo nɔ eɗeveyei neai la be, é zo geezu aniiti ma, é li nuɓuseiti pɔ. Nu nɔpe ge la loga daalɔɗoma, ɓaa é va zelilo ma, é va ɗe ma: «Leeni ɗa è keɛzu?»

33 «Faaɗaagaa ɗigi veeni bè názuɔe. Nà-masadai ma lebiyai vaa zu, masadai ma losuɔe ta ma ɗaazu unfegi veeni zèa ɓalaagi. Nà-kundiɗiiti ta nà-botigɛ nu wolaiti ti vaani ga suvile ti dāaɗomi. Ti sèi volu nà-masadai zu, ta gè lebiyai zɔɔɔni volu, é leve ma mɔungi va.

34 Naa ɗa é ba niizu, nà Neɓukadenɛzaal, nà geegɔɔlogi ma Masagi maamusezu, gè guyei loo be, gè debi! Nii kpein é keɛzu, ta ga gaamai, ti zolege. Zobogi ɗa be é naati maayei, niiti ti ziezu wasogi zu.»

5

Masagi Belesazaal nà-koozunɛ laami wolai

¹ Foloi ta, masagi Belesazaal ná-botigɛ nu wolaiti tolini daami wolai ta ma, ti ɣeni ga nu waagila (1.000), é tɔɔzeini ga dɔɔi ɔɔlea ti ɣaazu.

² E dɔɔi ɣɔɣɔgai ma, é devei veeni ga ti va ga zanu anɪnakaiti ta wali anɪnakaiti, niiti keɛɣɛ Neɔukadenɛzaal ti zegeni GALA sei vɛɛi wu Zeluzalɛme. E ɣeni pɔ é ti zegɛ, ti da ɔɔɔle su ta ná-botigɛ nu wolaiti, ta anzaiti, ta anzaiti ti la vuluni ga zɔiti kevele.

³ Ti vaani niina ga zanu anɪnakaiti niiti ti zegeni GALA sei vɛɛi wu Zeluzalɛme. Masagi ti zegeni ga ti ɔɔɔle su ta ná-nu loligaiti.

⁴ Ti pɛ ti dɔɔi wola ɔɔleai ma, ti tɔɔzeini ga guyei loa, ti da kɔɔɣɔ ganigiti maamuse, niiti ti ɔɛɛai ga zanugi, ta walii, ta kɔlu ɔɔigi, ta kɔlui, ta gului, ta kɔtui.

⁵ Gaamago nɔ, nu yeei ta ɣulani keɛma, fitina zei anii ɣɔɔave. E sevei ɣɛɛni masagi ná-peɛi ma koozuve, ná ɣɔɔegai ga kobegi. Siɛgi zu masagi naama yeei ɣaani la, é da sevei ɣɛ,

⁶ dɔɔɔzuleveni, é ɣɛ wuulee ná-kisiɛiti su. E valani ná-kitosuve pɛ ma, ta niibiiti ti da ziga ɔɔɣɔ va.

⁷ E devei veeni ga woo wola, ga ti va ga kpaa-maazu zoɣoiti, ta adɔɔɛɛ nuiti, ta somideɣa adɔɔɛɛ nuiti, é ɣɛ ti ma: «Nu-o-nu nii a zoonu é niima zevei ɣala, é poluve wo mà, seɣeungi kpɔidai, naa ɣa loo kɔba, ta zanu ansai ɣa vili kɔbu, ta toɣa kundigilai ma losu zavasiei zɔɔɔ masadai zu.»

⁸ Gima nuiti kpein ti ɣeni botii ɣɛɛzu masagi va, ti pɛ ti lɛɛni peɛi wu, keɛ ti taɣila kpala ge la zooni é va sevei naa ɣala, ɔaa é va poluve wo masagi ma.

⁹ Masagi Belesazaal ɣeni wuulee, gola ɔɔɔzuleve, ná-nu wolaiti ɔɔɣɔi ɔalaa ti ɣɛ unga wuulee.

¹⁰ Masagi dee, masagi ta ná-nu wolaiti sɔngɔ wooi mɛnigai ma, é lɛɛni koozunɛ laamii wo pɛlɛi wu, é ɔɛ masagi ma: «È-zii zuɔooza faan! Da-ɔisɛiti ti mina è ɔɛ wuulee, ta è lɔɔzu mina leve.

¹¹ Zunui ta ɔa da-masadai zu, nii gala ɲadegaiti ti-yɛnvui su. E-ɔɛɛ ná-siɛgi zu, tɔ ɔa é ɔɛni faiti suɔalasɔ, kelegelege ta ɔimalai veevɛ bɛ, eɔɛ galagiti ta-ɔimalai ɔɛvele. Naa ɔa é kɛɛni è-ɔɛɛ, masagi Nebukadenɛzaal kɛɛni ga molikula nuiti ta-ɔundigii, ta kpaamaazu zoɔoiti, ta adɔbɛɛ nuiti, ta somideɔa adɔbɛɛ nuiti.

¹² Naama yɛnvui ɔa zea yɛ, nii a faiti zoɔɔzuɔula la, ta kelegelegi, ta zobogi a segiti poluwo da, ta faalaaliiti poluvɛ, ta é faabaagiti gaagula ba. Deɔɛmu ti vaa ga zunui ná, Daniyele naa, nii masagi daasei pɛɛni ga Beletasaal. Toɔa sɛvɛ ɔɛai naa voluvɛ lɛ.»

Daniyele sɛvɛ ɔɛai voluvɛ lɛɛ vai

¹³ Ti liini ga Daniyele masagi vɔ bɛ. Naa gaazaɔani ga: «Da ɔa è ga Daniyele, nii é kɔɔzogiti saama, ti zeɔɛai Zuda, kɛɛ nii é ɔɛni ga masagi é vaani ga tiye, ti zeɔɛ Zuda yooi zu?

¹⁴ Gè mɛnigɛ ga galagiti zɛnvui ɔa è zu, ta da faiti suɔalasɔ, ta kelegelegi, ta ɔimala wolai.

¹⁵ Ti vaa pɔ bɛ ga ɔima nuiti ta adɔbɛɛ nuiti ga ti sɛvɛi tɛi kala, ti poluvɛ wo mà, kɛɛ ti la zooni ti va wooiti poluvɛ wo.

¹⁶ Gè mɛnigɛ ga dɔun da zoo è faalaaliiti poluvɛ wo, ta è faabaagiti gaagula ba. Ni da zoo è sɛvɛ ɔɛai tɛi kala, è poluvɛ wo mà, segeungi kpɔidai, naa ɔa loo è ɔɔba, ta zanu ansai ɔa loo è ɔɔbu, da

kundigilai ma losuve zavasiei zoloo zou masadai zu.»

¹⁷ Daniyɛle masagi woogfaavoteni, ɛ ge ma: «Maliqii, da zoo ɛ da-veɛaniiti make boɔɔ ve, baa ɛ fe tagili be. Aneɛ naa ve, na seve geai naa galasu ɛ ve, masagi, ge poluve wo ɛ ma.

¹⁸ GALA nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa ɛ-geɛ Nebukadenɛzaal geɛni ga masa gola, niigi lebiyai ta gaazu unfegi geɛni be.

¹⁹ Gaazu unfegi maavele ma nii GALA ge feeni be, zooiti kpein su nubuseiti, ta ziiti kpein, ta zii woo wo nuiti kpein, ti zu geɛni balizu gaazu, ti da lua. Nii a la ge po ga ɛ paa, ɛ bena naa vaa, nii a la ge po ga ɛ ze vulua, ɛ bena naa ye vulua. E bena tanigaani boolo, ɛ tanigaani pelevɛɛ.

²⁰ Keɛ ɛ geɛni ga waso nu, ɛ yii zasani na-gaazulei zu. Naazu ga ɛ lokani la, ɛ gɔla na-masa kpɔkpɔgi ga, ɛ vala lebiyai ma.

²¹ E geɛni nuiti saama, ɛ vulua ɛ da suaiti daavokɔɔ, ɛ zeini doɔo zoovalegiti saama, ɛ da tufai mi ga nikeiti kevele, geezu noɔdagi da zebe, eyesu foloi ɛ kwɛɛni la ga GALAGI nii ɛ Anii-Pɛ-Unda, naa ga ɛ ga nubuseiti ta-masadaiti ti-maliqii, ta toga da naama nui ze masadai zu, nii ɛ po.

²² Da ma, Belesazaal, dei ɛ ga na-doun zunui, ɛ geɛve niima vai kpein kwɛɛ ga pagɔ, keɛ aneɛ naa ve, ɛ la geɛni ga boɔɔmaayei nu ɛ-yiimave.

²³ E wuzegeve geegɔlogi Maliqii GALA daaloɔoma, ɛ vaave ga sei vɛɛi wu anipaka nadegaiti ɛ vo be, wo ti zegeve, wo doɔi bole ti zu, da-o, da-wotigɛ nu wolaiti-yo, ɛ-anzaiti-yo, ta ɛ-anzaiti ti la vu-luni ga zoiti kevele. E buɔɔ naa maazu, ɛ guyei loove, ɛ da kooɔɔ ganigiti maamuse niiti ti betai ga

walii ta zanugi, ta kolu b̄igi, ta k̄lui, ta gului, ta k̄tui, k̄oḡḡo ganigiti è ti ḡaazu ga galagiti, k̄el̄ ti la wozaḡaazu, ti la faa m̄enisu, ta ti la faa n̄oḡe kw̄e. K̄el̄ è ḡel̄e ga è mina l̄ebiyai ve GALA b̄e nii è-yenvui zea niizu, ta è yeeluḡo vele vaiti p̄e.

²⁴ Naa ḡa é k̄ea naama yeei lebegai ga é sevei naa ḡe.

²⁵ «P̄ete nii ḡa sevei: MENE, MENE, TEKELE, PALESINE.

²⁶ P̄ete naama wooi voluve ḡa é ga nii: MENE voluve ḡa ga «gaalu»: GALA ge ḡa-masadai ma ḡonagi ma voloi ḡaaluga, ḡa-masadai b̄ega.

²⁷ TEKELE voluve ḡa é ga «k̄oḡḡo»: E ḡoḡḡe kiloi ḡa, k̄el̄ kaave ga è veḡaḡe.

²⁸ PALESINE voluve ḡa é ga «ḡaaḡwe»: Da-masadai ḡaaḡweve, é ve M̄ede nuiti zea ta P̄eese nuiti.»

²⁹ Gaamago n̄o, Belesazaal devei veeni ná-botiḡe nuiti zea ga seḡeungi nii kp̄idai, ti naa loo Daniyele ḡoba, ti zanu ansai loo k̄abu. Ti zezeni la ḡalaa ga Daniyele kundiḡilai ma losuve zavasīi zol̄oḡa zou masadai zu.

³⁰ K̄el̄ naama b̄idii n̄o, nui tanigaa ti Baḡil̄one masagi Belesazaal vaani.

6

¹ M̄ede nui Daliyuse masadai zol̄oḡni, ná-kona vuul̄ozita maazu feleḡi (62) laawuve.

Daniyele zili nuiti ti toloi ḡula vai la

² Daliyuse deveni ga é yeelo ná-nu wola ungila puufeleḡo (120) va ga ti zei ná-masa zooi unda.

³ E kundiḡi wola savaḡo zeini ti unda, naati ka ná-nu wolaiti ti b̄ena voluvaawo ti ma é lo ta-wotiiti ba, naa ḡa a k̄e nu n̄oḡe ge mina masagi b̄olo,

é va lo ná-sólóogiti ba. Daniyele ɣeni ga kundigɔi wolai naa ta ɣila.

⁴ Daniyele leveni zo felegɔiti ba ta masagi ná-nu wolaiti kpein, ga zenvui nii é zea ye, nii a da faiti zoɣɔzuɣula la. Naama vele ma, masagi ɣeni ɣisiezu ga é kundigɔilai gila kaliva ma, nii togai masadai ma yooi kpein ba.

⁵ Naama vaa zu, kundigɔi wolai zoiti ta masagi ná-nu wolaiti ti toozeini ga fai ta ɣaiziaa nii ta Daniyele veelala la, é lo masada yooi ná-faagaaɣulabaiti ba. Kele ti la faagaaza nɔpe kaani, ta kakama vaa nɔpe, mazolo ba é ɣeni ga lada nu gola. Faa nɔpe ge la ɣeni ná, nii nu a la zelilo ma su.

⁶ Naama zunuiti ti ɣeni boɣo ma: «Ade la faa nɔpe kaa, nii a Daniyele veelala, keni ni ada gila kaana é vile ná-GALAGI ná-togi va.»

⁷ Gaamago, kundigɔi wola felegɔiti ta masagi ná-nu wolaiti ti liini masagi vo be, ti ɣe ma: «È-zii zuɣooza, Masagi Daliyuse.

⁸ Kundigɔi wolaiti kpein, ta kovi laa wola ɣundigɔiti, ta masagi ná-nu wolaiti, ta faawo bo nuiti, ta zou zeve ɣundigɔiti, ti maaɔgi woge, ti zoloo ma ga masagi togi zei, nii su vai a ɣe ga nii: Folo vuusavago (30) laawu, nu nɔpe a fali woo laazeelina gala kiligi ta ma, ɔaa nui ta, é ɣula da boɣoi no è volu, masagi, naama nui ɣa vili zalaiti ta-yefei zu.

⁹ Masagi, devei nii maazuɔaa, è yeevo pile su, naa ɣa a ke ta mina ɣula da, é ɣe ga Mede ta Peelese nuiti ta-logi ɣevele, nii é la da ga valiboga.»

¹⁰ Naa ɣa é ba, masagi Daliyuse yeevo pileni togi ma zevei zu.

Daniyele vili fai zalaiti ta-yegei zu

¹¹ Siēgi zu Daniyele kwēni la ga masagi yeevo pilega naama levei ma zēvei zu, é liini ná-pelei wu. Sangasoi zu, feneteleiti ta ná, niiti ti laa ġeni laosu ga Zeluzalēme letema vele. Miná ġa ná bena ġe sava folo-o-folo, é da vile niibigá ná, é da ná-GALA fali, é da maamuse. E kēni eġvelei pólma é ġeni kēezu la.

¹² Daniyele zili nuiti ti vaani ga gaazuvilei, ti ka, é da GALA fali, é da wooġula ná-GALAGI ma.

¹³ Ti liini, ti bōe masagi vō é vile tōgi va é seidai, ti ġe ma: «Màliġii, è la yeevo pileni tō sevei zu baa, nii é ġeezu ma, folo vuusavagō (30) laawu, nu nōpe nii a gala kili falina, baa nui ta, é ġula da bōġoi è volu, naa maanēve ga é vili zalaiti ta-yegei zu?» Masagi ġe ti ma: «Zekana devei woni la, eġvelei Mēde ta Pēelese nuiti ta-lōgi la, nii é la valiboga.»

¹⁴ Zunui naati ti bōeni volu, ti ġe ma: «Tama-o, kōozogiti ti zeġeai Zuda yooi zu, ti ġila ka ná nii é ga Daniyele, é la unfesu è ma, é la unfesu tōgi ma nii è yeevo pilegai su. Toġa ná-GALAGI valizu ná zeizu ġe sava foloi ma.»

¹⁵ Tei masagi naama bōeiti menini, zii wola bōlōni koozu, é kēni vele-o-vele ga é Daniyele maazasa, eyesu foloi da, é ġeni pelei ta ġaiziezu, vele a kizo da.

¹⁶ Kēle Daniyele zili nui naati ti ġaleni ma gaam-ago, ti ġe masagi ma: «Màliġii, ġize su ga, eġvelei Mēde nuiti ta Pēelese nuiti ta-lōgi la, devei baa tōgi nii kulaai masagi laavē, é bo, naa la valiboga.»

¹⁷ Naa ma, masagi devei veeni ga ti va ga Daniyele, ti pili zalaiti ta-yegei zu. Masagi ġe

Daniyɛle ma: «Da-ƆALAGI ɖila kpe nɔ, nii è dɛbizu folo-o-folo, naa zoo é è ɖizo kae.»

¹⁸ Ti vaani ga kɔtu ɖila, ti pile zeɖei laave. Masagi yeevo pile ba, ta ná-botigɛ nu wolaiti balaa ti yeevo pile ba, nii a kɛ faa nɔpɛ ge mina zeɖe ma Daniyɛle letegi.

¹⁹ Naa voluma, masagi ɖaleni ma ná-pɛlei wu kpidii. E la kɛɛni daamiani nɔpɛ pɔ, anɛɛ niimenii é la ɖɛni boni, é ɖɛleni gaazu lele vaiti pɛ ba.

*Kpaamaazu zɔɔɔ fai Daniyɛle vɛ
zalaiti ta-yɛɖei zu*

²⁰ Sobui nɔ wozagɔlasuve, masagi wuzɛɖeni, é li ga gaazuvilei zalaiti ta-yɛɖe laave.

²¹ E maabuɖazuve zeɖe laave va, é Daniyɛle lolini ga gaazuɖilii, é ɖɛ ma: «Zenvu su ƆALAGI ná-botigɛ nui Daniyɛle, ɖa-ƆALAGI nii è dɛbizu folo-o-folo, soogɛ baa é è ɖizo zalaiti saingiti ma?»

²² Daniyɛle gooɖaavoteni, é ɖɛ ma: «Ee, masagi, è-zii zuɖooza faan!

²³ Nà-GALAGI ná-geezuɖeelai levege, é vaa, é zalaiti daave zo, ti la mɔ faa nɔpɛ kɛɛni ga ze. Tɔɔzei ba ga gè la ɖɛɛni ga sɔba nu nà-GALAGI ɖaazu, gè la faaɖaaza nɔpɛ kɛɛni balaagi dɔun è ɖaazu, masagi!»

²⁴ Masagi wola ɖoozunɛɛni, é devei wo ga ti Daniyɛle ɖula zeɖei zu. Ti kulaai ma zeɖei zu, ti pɛten ga pala vo gila kpala ge la veɛni ba, tɔɔzei ba ga é laani ná-GALAGI la.

²⁵ Naa voluma masagi devei veeni ga ti zunui naati so, niiti ti Daniyɛle maalɔni, ti va ga tiye, ti ti vili zalaiti ta-yɛɖei zu, é veɛ ti-anzaiti ta ti-lointi ba. Ti ɖɛɛzu ti zeeli zeɖei ɔomave, zalaiti ti ti zoni, ti ti ma ɖaeiti kpein golowolo.

²⁶ Naa voluma, masagi Daliyuse sevei gʒeni nuɓuseiti kpein ma, ziiti, ta zii woo wo nuiti kpein ma, ti zeini eteai zu ná pɛ: «Gè gʒe ziileigi ve wo ve ga mɔinda.

²⁷ Gè devei woga ga nii: Nà-masadai ma yooi zu, ve kpein gè ná levezu, nui gɪlagilagi pɛ maanɛɛve é unfema wola ve Daniyele ná-GALAGI ve.

Tɔ gʒa é ga zenvu su GALAGI, tɔ gʒa é ná gɔ.

Ná-masadai la gɔlogɔloga eyesu pɛ, ná-bɔɔɔlai gʒa yesu ná gɔ.

²⁸ Tɔ gʒa é nui unmɔɔsu, é kizo.

Tɔ gʒa é maaɓele vaiti kɛɛzu ta laavɔ vaiti, geegɔlogi zu ta zooi ma.

Tɔ gʒa é Daniyele gɪzoga zalaiti saingiti ma.»

²⁹ Naa pɛ poluma, Daniyele tosu wola zɔɔɔni Daliyuse ná-masadai ma voloi zu ta Siluse, Pɛɛlese masagi.

7

Kulakɛɛma mɔungi: Sua naanigɔiti

¹ Belesazaal Baɓilɔne masagi ná-masadai ma gɔna mɔungi zu, Daniyele yɛni laani ná-betei zu, é segi ta wo, é kulakɛɛmaiti ka kigi zu. Naa zegeai ma ga, é ná-segi zevenɪ. Tɔ gʒa é ga nii.

² Pelegi é suɗulani la, é gʒe ma:

«Kulakɛɛmaiti su kpidiɪ zu, gè fiilei gʒaani, é zege vɛpema naanigɔiti geegɔlogi wu, é yei ga zeegʒaaɓaai kpolodɛ wolai gʒa.

³ Sua wola naanigɔiti ti ɗa gʒula kpolodɛi wu, ti ma zii la gʒeni ɓɔni.

⁴ Sua mɔungi gʒulani eɗɛ zalai, kɛɛ koɗɛ gʒovɛgiti ka ti gʒeni ba. Tɛi gè gʒeni wɛɛzu, kovɛgiti ti gʒulani

ba, buzɛɣeni zooi ma, é loni voluzu ɔɔɔɔzapala felegɔiti ga eɣe nu vului, nuɓuse ɔigi veeni zea.

⁵ Suai velesiɛi ɣulani eɣe file zuai taɣili. Tago wuzɛɣea ɣeni de, sua ɣaka ɣaegi savago ɣeni daave niigaiti zɔɔɔzu. Devei veeni zea ga é li, é laami ga sua mɔinmɔin.

⁶ Gè ɣeni ba, gè da wɛɛ, gè suai taɣili kaani, kulaai ga kɔii, wɔni ɣovegiti ti ɣeni ba ga naanigo poluvelei, nɔungi ɣe ba balaa ga naanigo, zobogi veeni zea ga é masadai ɣe.

⁷ Gè ɣeni ba, gè da wɛɛ kulakɛɛmaiti ba ti ɣeni ɣulazu bè keɛma kpidii. Suai naanisiɛi gè kaani, gola maaluani, maayikini gola, zeeɣaaba é leve keɛzu va. Kɔlu niiga wolaiti ka ti ɣeni daa. E da ná-ani zogaiti mi, é da ti leveleve su, é da ɔɔɔɔzie naa zu, nii é la ɣeni miizu. Ma zii ɣeni ye. E la ɣeni vɛeni sua savago mɔungiti ba. Mine puugo ɣeni ba.

⁸ Tɛi gè ɣeni minei naati petesu, gè da ɣida ta-vaiti bu, mine niinei, gola lɔidai, é tɔzeini ga wuzɛɣea zɔiti saama, é mine savago lɔɔɣula, é ti loo. Sua mine niinei ɣaazuveti ti ɣeni ba eɣe nu vului, ta daave ɣeni ba, é da waso kpɔɛiti bo.

⁹ «Gè yeɛni wɛɛzu, masa kpɔkpɔgiti ti vile, Kɛwola Wɔɔi* vaani, é ze. Seɣe ɣolegi ɣeni kɔba, koleai eɣe kobe kolegi, ta nɔundɛɣai ɣoleai eɣe baala deɣa ɣole pepegi. Ná-masa kpɔkpɔgi ɣeni eɣe abuzogi, kɔɔɔiti kiligiligai eɣe wotolo ɔɔɔɔi, ti ɣe eɣe abu ɣeɛi.

¹⁰ Abui ɣeni yeizu eɣe zie wola, é da leve kakalave. Nuɓuse waa mɔinmɔin seizu waa mɔinmɔin ge

* **7:9 7:9** *Kɛwola Wɔɔi*: Niima wooi ɣa wosu, é lo GALA 6ɔɔɔi va.

ɣɛni lɔni kakalavɛ, ti ɗa botii ɣɛ bɛ. Tukpɔɣaaleve nuiti ti zeini, ti sɛvɛiti daalao.

¹¹ «Gè yɛni wɛɛzu naazu, tɔɔzei waso kpɔɛiti ba ma minɛ goi ɣɛni bosu, é ɗa zɔngɔ. Gè yɛni nɔ wɛɛzu, ti suai naanisiei vaa. Ti kpusei ɣologoloni, ti pili abui zu ga é ɣala.

¹² Zɔɔma zuaiti ti valani ta-ɣundiɣilai ma, kɛɛ é veeni ti vɛ ga ti-zii zuɣooza yeegɛɣala laawu.

¹³ «Gè ɣɛni nɔ wɛɛzu kulakɛɛmaiti ba niiti ti ɣɛni ɣulazu bè kɛɛma kuai. Nu ná-doun zunui ta vaani geegɔlogi ma lonabiingiti maazu. E liini kɛwola wɔɔi vɔ pelei, ti liini la naa ɣakala.

¹⁴ Kundiɣilai ta lɛbiyai ta masadaiti ti veeni zea, naa ɣa a kɛ zooiti kpein su nuɓuseiti, ta ziiti kpein, ta zii woo wo nuiti kpein ti botii ɣɛ bɛ. Ná-kundiɣilai ɣa lɛbi eyɛsu ɣɔ, kpela ge la ɣɛa ba, ta ná-masadai la ɣologologa eyɛsu ɣɔ.»

Kulakɛɛma mɔungi voluwo fai

¹⁵ «Nà Daniyɛle, zii wola ɓɔɓɔni kòozu, kulakɛɛmai naati ti ɗa màalua.

¹⁶ Gè maaɓugani nui naati gila ba ti ɣɛni lɔni ná, gè gaazaɣa ga nii gè kaai, é ma ɣaama ɣitei lɛ ga ze. E poluve lɛɛni ga ze naazu:

¹⁷ «Naama zua maayikiaiti ta ga etea masada naanigaiti tɔɔzeizuvɛ.

¹⁸ Ti vɔluma, GALA é Anii-Pɛ-Unda, naa ná-nu naɗegaiti ta masadai zɔɓɔ. Toɣa yɛ ti ya eyɛsu ɣɔ.»

¹⁹ «Naa vɔluma gè ɣɛni pɔ ga suai naanisiei ná-fai ɣole bè, nii zɔɣɔzu ɣɛni ti va ta zɔ savagaiti, gola maaluan, é leve kɛɛzu va, ná-kɔlu jiigaiti maavele ma, ta ná-kɔlu ɓɔigi zaingiti, é ɗa ná-ani zogaiti mi,

é ɗa ti leveleve su, é ɗa ɗɔɗɔziɛ naa zu, nii é la ɗeni miizu.

²⁰ Gè ɗea pɔ gè ɗi sɔlɔ balaa, é lo suai va nii mine puugɔiti ti ɗeni unba, ta é lo zɔɔma minei va, é ɔnɔni, é savagɔ loo bu ti zaama, minei naa gaazuɗɛzeiti ti ɗeni ba, ta daave é ɗa waso kpɔɛiti bo da, é ɗe eɗe a wɔlɔ é leve zɔiti ba.

²¹ Siɛgi zu gè ɗeni welezu la, é kɔɔi vɛeni nu ɲadegaiti ba, é ɗeni pile sɔlɔsu ti ma.

²² Kele kewola wɔlɔi vaani, nii é ga GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, é ná-nuɓuseiti tukpɔɗaaleve. Siɛgi zu yeeɗɛɗalai zeelini la, nuɓuse ɲadegaiti ti masadai zɔlɔni, é ɗe ga tɔnɔ.

²³ «É ɗeni mà: «Suai naanisiei ɗa ga masadai naanisiei nii tɔzeidai zooi ma, ti yeeɗaagwɛɛɛɛ ta zɔiti kpein. Naama masadai ɗa zooi ná pɛ mi, é ɗɔɗɔziɛ su, é teveleve su.

²⁴ Ma mine puugɔiti ta ga masa puugɔiti ti yesu zeizu ɓɔɗɔ ɔotogi zu naama masadai unda. Masagi puugɔ maazu ɗilasiei (11), nii é la ga zɔiti kevele ti levegai, naa ɗa zobogi zɔlɔ, toɗa masa savagɔiti too bu.

²⁵ Toɗa beɓelala ɓɔɛiti bo GALA daalɔɗɔma nii é Anii-Pɛ-Unda, é GALA nii é Anii-Pɛ-Unda naa ná-nu ɲadegaiti nimizaa, toɗa ɗe kisu ga é siɛgiti ta tɔgi valibo, nu ɲadegaiti ta lo zeezu kona savagɔ ta tukpɛ (3,5) daawu.

²⁶ GALA ná-tukpɔɗaalevei ɗa vaa naa volu, ta ná-masadai ɗula zea, é ɗologolo, gaavala ba eyɛsu ɗɔ.

²⁷ Etea masadaiti kpein, ta-masadai, ta-ɗundiɗilai, ti wɔlɔ veleiti ta ve, GALA nii é Anii-Pɛ-Unda, naa ná-nu ɲadegaiti zea. Ná-masadai ɗa ga ɗɔɗɔ masadai, etei zu zobobe nuiti kpein ta

ɔ́lo be, ti da botii ɔ́e be.»

²⁸ «Fai nii ɔ́aabelazuwe ɔ́a. Nɔ́un nà, Daniyɛle, ɔ́e wola luani nà-kisiɛiti su, dɔ̀tɔ̀zuleveni, ɔ́e da nɔ ɔ́siɛ su.»

8

Kulakɛɛmai velesiɛi: Baala sinɛ wolai ta boli zinɛi

¹ «Masagi ʼBelesazaal ná-masadai ma ɔ́nagi zavasiei, nà Daniyɛle, ɔ́e se niine woni, ma mɔ́ungi voluma, nii ɔ́e boni.

² Pɛɛ nii ɔ́e kaani naazu: ɔ́e ɔ́eni Elame you zɛvɛi ma laa wolai zu nii é ga Suze, zie wolai nii daasei ge ga Ulayi, naa laaɛ.

³ Siɛgi zu ɔ́e ɔ́eni weɛzu la, ɔ́e baala sinɛ wola ɔ́ila kaani lɔni zie wolai laaɛ. Mine felegɔ ɔ́eni ba ti wola ɔ́oozaai, kɛɛ anɛɛ naa vɛ, zɔi é vɔ̀nɔ̀ni ga gaabɛla, naa ɔ́oozani é leve zɔi va.

⁴ ɔ́e baala sinɛ wolai ɔ́aani, é da mineiti siɔ́a folo liizu vɛlei va, ta nu ɔ́vɛzu vɛlei, ta nu yeezazu vɛlei. Sua ɔ́ili gila kpalaa ge la ɔ́eni zoosu é va lo daawu, nu la ɔ́eni zooga é va nu nɔ́pɛ kula zeezu. Nii é ɔ́eni nɛɛzu be, naa nɔ ɔ́a é ɔ́eni kɛɛzu, ná-zeegaaɔ́aai ɔ́eni wɔ̀lɔ̀zu nɔ.

⁵ «Siɛgi zu ɔ́e ɔ́eni ɔ́isiɛzu la naa zu nii ɔ́e kaani, boli zinɛ wolai vaani, é zɛɔ́e folo liizu vɛlei, é ɔ́eni biɛɛzu eteai zu ga gaazuvilei eyesu kɔ́ɔ la ɔ́eni zɔɔzu zɔoi va. Boli zinɛi naa, mine maayiki golai ɔ́eni lɔni gaazugɛɛɛiti zɔ́ɔzuɛ.

⁶ E zeelini baala sinɛ wolai ma nii minei ɔ́eni fele, ɔ́e kaani lɔni zie wolai laaɛ, é zifani ba ga zuvikei kpein.

7 Gè kaani, é zeeli baala sinɛ wolai ma, é yiiɗaawana, é siɗa, é naa minɛ felegɔiti kpu-lukpulu. Boli zinɛ wolai zɛba é baala sinɛ wolai loo zooi ma, zɛbɛ la mɔ ɗɛni ba é ɓa maagɔko zea. Boli zinɛ wolai ɗɔɗɔloni ma, nu nɔpɛ ge la zooni é ɓa unmoɔ, é ɓa kula zea.

8 Boli zinei wola wɔɔloni, keɛ siɛgi zu ná-zeeɗaabaai ɗwɛgi zeelini la, minɛ wolai ɗaleni ga nɔ kpaun. Minɛ maayiki naanigo ɔnɔni potogi zu, ti lete zooi ma zoko naanigoiti ma.

9 «Minɛ lɔilɔi ko ɗulani ti taɗila ba, naa ná-zeeɗaabaai wola wɔɔloni nu yeezazu ɓele yooiti su, ta folo ɗulazu ɓele, ta zooi naa zu nii pagai zooiti pɛ ba.

10 E wuzɛɗeni balaa geegɗɔlgi zu ɗɔɔɓɛɓɛiti daalɗɔma, é ma mɔinmɔin too zooi ma ti zaama, ta somideɗai ma mɔinmɔin, é ɗɔɗɔlo ti ma.

11 E laalɛni balaagi geegɗɔlgi ma ɗɔɔɓɛɓɛiti ta-ɗundiɗii* wu, é zalaɗa vai zege ga, nii é ɗɛni ɗulazu naa ɓe folo-o-folo, é naa ná-ada ɲadegai ɗɔzo.†

12 Geegɗɔlgi ma ɗɔɔɓɛɓɛi lɔni zeezu, é ɓɔ zalaɗai ɓa é ɗɛni ɗulazu folo-o-folo tɔɔzei tɔ koloɗolo fai ɓa. Minɛi gaamai ɓuuni ya zooi ma, ta é zobo sɔlɔni keɛ vai kpein su.

13 «Gè geezuɗeela ɗila goomenini, é ɗa ɓɔɛ, geezuɗeela ɗili ge gaazaɗani, é ɗɛ ma: «Fai niiti ti lɛɛzu kulakɛɛmai zu, ta yesu ɗɛɛzu eyɛsu yeele? Folo-o-folo zalaɗa ɗulaai segeai ga, naa ɗa ɗɛɛzu ga yeeɗɗala lielegɔ, ta tɔ koloɗolo fai, ta ada

* **8:11 8:11** *geegɗɔlgi ma ɗɔɔɓɛɓɛiti ta-ɗundiɗii*: Kundiɗii naa ɗa ga GALA ɓɔɗi. † **8:11 8:11** Wele ɓe: 11:31.

ɲadegai ɔɔzo vai, ta kɔɔlomai bogai ga geeɔɔlogi ma ɔɔvɛbei?

¹⁴ Nu ɲadega mɔungi gooɔaavoteni, é ɔɔ ma: «Kenɪ sobu ta kpɔkɔ waafelegɔ unsavagɔ (2.300) leve pɛ, naa vɔluma ada ɲadegai ná-botii lɔɔ ɔɔa zeɪ niina.» »

Kulakɛɛmai velesiɛi voluwo fai

¹⁵ «Siɛgi zu nɔun ná, Daniyele, gɛ ɔɔni wɛɛzu la kulakɛɛmai naa va, gɛ ɔɔni ɔɔɛzu gɛ poluve ɔɔwɛɛ, gɛ gaɔɔa, pɛɛ anii ta lonɪ kákala, kulaai ga zunui.

¹⁶ Gɛ wooi ta mɛnini, é zeɔɔe ziɛ wolai naa vɔ bɛ nii é ga Ulayi, é ɔɔ ma: «Gaɔiliyele, kulakɛɛmai vɔluve wo zunui teɪ ma, nii é kaai.»

¹⁷ Gaɔiliyele maaɔuɔani bà vɛ gɛ ɔɔni ná. Gɛ luani, gɛ loo zooi ma, dàavɛɛ. E ɔɔ ma: «Da vɛ, zunui, gaɔɔa, mazɔlɔɔ kulakɛɛmai teɪ ka yeeɔɔɔala ɔɔabelagiti ta-vai wosu.»

¹⁸ «Siɛgi zu é ɔɔni ɔɔɛzu pɔ la, dàavɛa ɔɔni de nɔ zooi ma, sùɔilini. E yeevɛɛni bà, é bùzeɔɔe,

¹⁹ naa vɔlu é ɔɔni mà: «Nà naa lɛɛzu ga ɔɔe, nii é vaazu ɔɔɛzu yeeɔɔɔalai naa ma deveai, yeeɪ GALA ná-ziɔɔaawanai vaazu ɔɔabelasu da.

²⁰ Baala sinɛ wolai nii é kaai, minɛi ba fele, naa ɔɔa é ga Mɛde nuiti ta Pɛɛlese nuiti ta-masadaɪ.

²¹ Boli zine wolai ɔɔa é ga Geɛse nuiti ta-masadaɪ. Mine wolai nii é vilɛni gaazuɔɔɛɛti zɔɔɔzuve, naa ɔɔa é ga masa mɔungi.

²² Siɛgi zu minɛi ɔɔaleni la, minɛ naanigɔ ɔɔiligaa ti vɔnɔni potogi zu. Naati ta ga masada naanigɔ niiti ti vaazu zeizu tɔun potogi zu, kɛɛ ta-yeeɔɔaabaai la ɔɔa ga nɔnɔ ma zebei ɔɔvele.

²³ Siegi zu ma masadaiti ti zeelizu la gʷeegi ma, ta tɔ koloɣolo nuiti ti ta-lɔ koloɣologi laazeelizu la, waso masagi ɣa wuzegɛ, nii ɛ ga yaava nu wolai.

²⁴ Ná-zobogi ɣa wɔɔɔ, kɛɛ naa la zegɛa tɔ ɔɔɣɔi sebei zu. Toɣa koozuɔili faa zuɣoloɣologiti kɛ, toɣa zobo sɔɔɔ kɛɛ vai kpein su, eyɛsu ɛ zobobe nuiti tanigaa ma zuwu ɣaaleve, ta nu ɲadegaiti ta-nuɣuseiti.

²⁵ Ná-keleɣelegi zu, toɣa zoo ɛ zɔiti yaava. Ná-wasogi zu, toɣa nui ma mɔinmɔin ma zuwu ɣaaleve, niiti ti kaazu ga ta zeini ziilegi zu. Toɣa wuzegɛ kundigii ta-ɣundigii laalɔɣɔma. Názu ɣa a ɣoloɣolo da, nu nɔpɛ ge la ɔɔpɛɛni ba.

²⁶ Sobuiti ta kpɔkɔiti ta-vai nii ɛ kaa kulakɛɛmai zu, toɣa ga gaamai. Kulakɛɛmai ná-fai naa make ɔɔɣuzu, mazɔɔɔ toge yeɣɛɣalaiti ba niiti ti maagoozaai.»

²⁷ «Nà, Daniyele, gè foloi tanigaa ɣeni zebe la bà, gè ɗa zeebe. Fɪzɔgai ma, gè nà-botiiti tɔzeini volu masagi ɔɔ be. Gè ɣeni de wuulee kulakɛɛmai naa ma vaa zu, tɔzei gè la ɣeni ná-fai ɣaagaaɲi ɲegɛɛin.»

9

Daniyele ná-GALA falii

¹ «Zelesese ná-doun zunui Daliyuse ná-masadai ma ɣona mɔungi, Mede nuiti ma zii, ɛ ɣeni ga Babilɔne nuiti ta-masagi,

² nà Daniyele, gè seve ɲadegaiti kalani, gè naa voluve ɣaagaaɲi naazu, nii ɣooɣɔ GALAGI boni GALA goo wo nui Zelemi ma, ɛ lo kona vuulɔfelai

(70) ma vaa va, nii Zeluzalɛme maanɛɛni é kɛ kologologai zu.*

³ Gè ɖaavoteni Maligɔii GALA ma, nii a kɛ gè GALA falii ɖɛ ta gè maanɛɛni wo, gè zugɪ zo, gè saa wɔɔ wo seɖei looni ɖɔba, gè zuɔvi zie bɔɖɔ ma.

⁴ Gè Gɔɔɖɔ GALAGI nà-GALAGI valini, gè kotoiti ma losɔgai wo, gè ɖɛ ma: «Ee, Maligɔii, GALA golai nii maayikiai, ɖɛi è ɖa minazegɛgi laazeelizu naati bɛ niiti ti ɖolozu ɖa-leveiti bɛ, ɖa ga woogɛɖila nu naati bɛ niiti ti è nɛai vɛ,

⁵ gi kololalai ɖɛɛvɛ, gi kotoi ɖɛ, gá ga sɔba nuiti, gi wuzegɛvɛ è laalɔɖɔma, gi voluavege ɖa-leveiti ba ta ɖa-logiti.

⁶ Gi la woiloni ɖa-wotigɛ nuiti GALA goo wo nuiti gooi ma, niiti ti ɖɛni bɔɛzu è-laaseigi zu gá-masagiti pɔ, ta gá-ɖundigɔiti, ta gi-mɛmɛwolani, ta zooi zu nuɖuseiti kpein pɔ.

⁷ Dɔun, Málígíí, è lelebogɛ! Gɔun, gi letema, unfegi ɖa gi su, egɛvelei é la za voloi zu, zekana é la gi ya, Zeluzalɛme nuiti, gei gi ga Zuda you zu nuiti, ta Izilayɛle nui zɔiti kpein, buɖama baa ɖoozama, niiti ti vazagai zooiti su, vɛ è ti bɛai, ti vaza náti, tɔɔzei ta-woovaladai va nii ti kɛɛni è laalɔɖɔma.

⁸ Gɔɔɖɔ GALAGI, unfegi ɖa gi ɖaazu, gá gá-masagiti, gá gá-ɖundigɔiti, gá gi-ɖɛwolani, mazɔɔɔ gi kotoi zegɛa è vɔ.

⁹ Kɛɛ dɔun ɖa, Maligɔii gá-GALAGI, ɖa gi zu-vaayɛsu ɖa-maawɔingai zu, anɛɛ ni gi wuzegɛni è laalɔɖɔma.

¹⁰ Gi la woiloni è-woo ma, siɛgi zu è ɖɛni bosu la gi ma ga gi ɖolo tɔgiti bɛ è ti lɛɛni ga giye ga ɖa-

* **9:2 9:2** Wɛɛ vɛti: Zel 25:11-12; 29:10.

wotigɛ nuiɪ GALA goo wo nuiɪ maavele.

¹¹ Izilayɛle nuɓuseiti kpein ti da-lɔgi ɔfologoloni ta ti voluave ga ti mina woilo da-lɛnɛ gooiti ma. Gá-ɔfologolalaiti maavele ma, foovooi ma vai zɛvɛai da-wotigɛ nui Moize ná-tɔgi zu, naa laa gi unma.

¹² E naa laazeelia, nii è boni é lo gá ɓɔɔgoi gi va, ta kundigɪiti ti gi levezu. E vaa ga maanɔɔiti gi vɔ Zeluzalɛme, niiti nu la dɛ ti ɔɛɔgala ɔaani ada ɔili eteai zu.

¹³ Eɔɛvelei sɛvɛai la Moize ná-tɔgi zu, naama maanɔɔiti kpein ti zeelivɛ gi ma. Gɔun gá, Gɔoɔɔ GALAGI gá-GALAGI, gi la è maanɛɛnɛni, gi la voluaveni gá-vaagaaaza golaiti ba, ta gi la da-ɔaamai yɔɔɔzuɔfulani.

¹⁴ Naa ɔa é kea è niima maanɔɔiti seida gi ma. Tɔɔzei Gɔoɔɔ GALAGI gá-GALAGI, è lelebogɛ naa kpein su nii è keɛzu, keɛ gɔun, gi la woiloni da-lɛnɛ gooiti ma.

¹⁵ « Maligii gá-GALAGI, siegi zu è da-nuɓuseiti kulani la Ezipete yooi zu ga da-ɔaaɓaai, è ɔɔɔ zɔɔɔgɛ nii é wosu zaagaza. Keɛ gɔun, gi kololalai ɔɛvɛ, gi ɔɛ ga sɔba nuiɪ.

¹⁶ Maligii, da-vaanɔɔiti maavele ma, da-yiiɔaawana wolai ɔaagale ma, é mina zeeli Zeluzalɛme ma, da-laa wolai, ta da-ɔize ɔadegai. Gá-vaagaaaza golaiti maavele ma ta gi-ɔɛwolani ta-ɔotoiti, ziiti ti gi-maagoolii zu Zeluzalɛme ta da-nuɓuseiti goizuɔɔɔzu ga poomugiti.

¹⁷ Woilo deɔɛmu, Maligii gá-GALAGI, GALA falii ma ta maanɛɛnɛiti ma gè ti laazeelizu è ma, nɛi gè ga da-wotigɛ nui. Da ɓɔɔɔi da-nɛɛbei vaa zu, ɔaazu vagɔi lo da-ada ɔadegai va, nii kologologai.

¹⁸ Nà-GALAGI, woilo ga pagɔ, ɖaazuzeɖe ma, è wele gá-laa wolai ɖologolo pelei va, nii è-laaseigi veai ba. Mazɔlɔɔ gá-wotiiti ma lelebo faa laade gi va ɖe gá-maaneɛɛ woiti daazeelizu la è ma, keke keni da-maawɔingaa wolai maavele ma.

¹⁹ Maligii, woilo gi-woo ma! Maligii, gi zuvaaye! Maligii, woilo! Da ɔɔɖɔi da-neɛbei vaa zu, nà-GALAGI, gi maalobo. Mina neke niima laa wolai vaa zu, ta niima nuɓuseiti ti ɖalivaai è ma.» »

Kona vuulɔfela (70) vaawokeɛyeelugɔ ɔɔɛi voluve wo fai

²⁰ «Gè yɛni GALA falizu, gè da laa zɔ ga ga nà-kotoiti faa ta nà-nuɓusei Izilayele nuiti ta-ɖotoiti faa, ta gè nà-maaneɛɛ woiti daazeeli Ɔɔɔɖɔ GALAGI nà-GALAGI ná-gize ɲadegai vaa zu.

²¹ Siɛgi zu gè ɖɛni ɔɔɛzu la ɖana, geezuɖeelai Gaɓiliyɛle, nii gè kaani nà-kulakeɛmai zu nii tevegai, é ɖoveni ga gaazuvile, é maaɓuɖa bà, kpɔkɔ volo zalaɖa ɖula yeeɖɛɖalɛ.

²² E ɖigi veeni bè, é ɖe mà: «Daniyɛle, pàave niizu ga gè è ɖisugala, è gaagɔ ga

²³ è GALA maaneɛɛ vai lɔɔzeidai ma feya, keela wooi ta woni, naa ɖa pàai daazeelizu è ma, mazɔlɔɔ GALA ge è neɛve ve. Gaaba è keela wooi nii gaagɔ, è kulakeɛmai voluve yɔɖɔzuɖa.

²⁴ « Siɛgi teveai ba da-nuɓuseiti ta da-laa wola ɲadegai vaa ma, naa ɖa é ga puulɔfela (70) zeizu ɖe ga kona ɔɔfela, siɛgi naa vizɔge naa ɖa a ke kololalai ɓe ta faaɖaaza golaiti, ta kotoiti ti gba, naa ɖa a ke ɖɔɔɖɔ telebodai ɖula keɛma, nii a ke ɓalaa kulakeɛmai ta GALA gooi ti laazeeli, ta nii a ke GALA sei velei ɖaliva volu ga niine.

²⁵ Pɛtɛ nii maanɛai ɛ kwɛɛ, ɛ gaagɛ: E zo naama yeeɖɛɖalɛi ma wooi woni la, ɛ lo duɔlai be fai va, ta Zeluzalɛme lo fai ga niine, eyɛsu zɔi gulɔi ziaai ma nii a kɛ ɛ ɖɛ ga kundigɛi, naa ɖula keɛma, yeeɖɛɖala lɔfela zeizu ɖɛ ga kona dɔfela. Naa voluma, yeeɖɛɖala vuulɔzita maazu felegɔ (62) kona dɔfela laawu, taa wolai ta ma wuulaagiti ta lo volu, keɛ naama voloi zu vaiti ta wola ɖaa.

²⁶ Yeeɖɛɖala vuulɔzita maazu felegɔi (62) a ɖena, zɔi gulɔi ziaai ma nii a kɛ ɛ ɖɛ ga kundigɛi, naa ɖa za, nu nɔpɛ ge la maaloboga. Naa volu kundigɛi ɖila ka va ta nɔ-kɔɔɔɔgi, ti taa wolai ta ada ɲadegai ɖologolo. Keɛ kundigɛi naa nɔ-fai ɖa be eɖɛ zieve ka li ga ani. Keɛ eyɛsu ɛ za, toɖa faa zuɖologologo kɔɔi ɖɔ, eɖeɛɛɛi naa leveni la.

²⁷ Kona dɔfela ma yeeɖɛɖalɛi daawu, toɖa minazeɖe kpaagiti kpɛtɛ ti yɔɖɔzu ta nu mɔinmɔin. Kona savagɔ ta tukpɛgi (3,5) ɖa ɖena, toɖa zalaɖa ɖula vaiti seɖe ga ta GALA kɔɔiti. Kɔzɔba vaa wolai ɖa lo GALA sei vɛɛi wu, eyɛsu faa zuɖologologi kpɛin nii ma levei wogai, naa loo ada zuɖologologo nui ɔɔɖɔi ma.» »

10

Kulakɛɛmai savasiɛi: Geze zɛɖɛi ma nui

¹ Pɛɛɛɛ masagi Siluse nɔ-masadaɛi ma ɖonagi zavasiɛi, GALA nɔ-gooleve gooi zeelini Daniyele ma, nii ɛ ɖɛni lolisu ga Beɛtasaal. Wooi naa ɖa ga gaamai, kɔɔ wola ɖa ɖɛɛzu de. E ɖidaani wooi naa wu, ɛ kulakɛɛmai nɔ-fai ɖaagɛ.

² «Naama ziegi zu, nɔ Daniyele, ge kɛɛni ga dɔɔɖɔ savagɔ gaalɛi zu.

³ Gè la fɛni daamiani nɛɛɛ miizu, gè la sua miini, gè la dɔɔ bɔleni, gè la fɛni gulo maku nɛɛɛ siɛni bɔɔɔ ma, eyɛsu dɔɔɔ savagɔi naati ti leve.

⁴ Alu mɔungi ma volo vuufelegɔ maazu naanisiɛi (24) ma, gè fɛni zɛ wolai laavɛ nii daa ga Tigele.

⁵ Kɛai ma wɛɛzu, gè nui ta ɟaani, maagɛliai ga geze zegɛi, saamaɟɛliai ga zanu kitei ma zaamaɟɛligi.

⁶ Kpusei fɛni eɟɛ kɔtu zɔngɔ baagi, gaazuɛ fɛni volozu eɟɛ mainmain, gaazuɟɛzɛiti ti fɛni eɟɛ abuzogi, zeeiti ta kɔɟɔiti ti fɛni volozu eɟɛ kɔlu bɔigi é abui zu. A ɟɛna bɔɛa eɟɛ nu a ɟɛ bɛbɛ wola zɔngɔ woomɛnisu.

⁷ Nà Daniyele, nà ɟila kpe ka gè kulakɛɛmai naa ɟaani. Nui niiti ti fɛni kɔba, naati ti la fɛni ani nɔpɛ kaani, anɛɛ naa vɛ ti luani, ti bɛzɛ, ti lɔɔɟu.

⁸ Nà ɟila kpe nɔ ɟa gè yɛni wɛɛzu kulakɛɛma maayikii naa va. Sebei ɟulani zɛa, gāazuɛ valiboni maavoolopoolo, fike nɔpɛ ge la mɔ fɛni sù.

⁹ Gè nui naa woosti mɛnini. Daawooi mɛnigai ma, sùɟilini, gè looni, gè laavɛɛ zooi ma.

¹⁰ «Pɛɛ, nui ta yeeveeni bè, gè ɖa bali, é pɛɛ nɛibiiti ga ta zɛɛiti.

¹¹ Nui naa fɛni mà: «Daniyele, ɖɛi GALA ge è nɛai vɛ, ɟaaba, è wooi naati gaagɛ, gè ti wosu è ma. Wuzegɛ, è lo, mazɔɔ tɛvɛgɛ è ma.» Naama woosti maavele ma, gè wuzegɛni, gè lo, kɛɛ gè ɖa bali ɖɛ.

¹² «É fɛni mà mɔnɔ: «Mina lua, Daniyele! E zo folo mɔungi ma, è ɖa-bɔɔmaayɛii ta ɖa-ɟoloi ɟulani la kɛɛma ɖa-GALAGI vɛ, é fɛni è-yiimavɛ ga è naati gaagɛ, niiti ti ɟɛɛzu, ɖa-maanɛɛɛ wooi mɛnini, gè vilɛni pelei ma ga gè vaa è vɔ ga googaaɔtegi.

13 Pɛɛlese ná-geezuɖeela ɖundigɔii sàkpeni folo vuufelego maazu gɔla (21) daawu, eyesu Misele, nii é ga geezuɖeela ɖundigɔi wolai ta, naa vaa é bo bà, gè yɛni ná Pɛɛlese masagiti kobave.

14 Pàave niizu ga gè naa gaale ga de, nii é vaazu geezu ga da-nubuseiti velela vele, mazoloo kulakelɛma ga de ná naama voloiti faa zu.»

15 «Kɛai ma naama boɛiti daazeelizu mà, gè unpilɛni, gè gaazulo zooi va, gè la ɖɛni zoosu gè va woo ɲɛ gila kpala bo.

16 Kɛɛ kɛtɛanɛii ta, niigi nubuse gaazuve ɖɛni ba, naa vaani, é yeevee dàkologiti ba, gè laalao, gè boɛ. E yɛni loni kàkalave, gè ɖɛ ma: «Màligɔii, kulakelɛmai nii vaa zu, maagɔli ga mà, ta zebe la mo bà.

17 Nà zoo gale, nɛi gè ga botigɛ nu nɔ, gè va yɛpɛ Màligɔii vo? Zebe la sù, mavogolo nɔ ve.»

18 «Gaamago nɔ, nii gaazuve ɖulani ga nubuse gaazuve, naa yeeveeni bà ga niine ga é zebe ve bè volu.

19 Naa volu é ɖɛni mà: «Mina lua, GALA nɛɛbe nui! Ziileigi ɖɛ è va! Zasulo, è zebe zoloo volu!» Kpɔɛ la pò ɖilagila, zebei ɖɛni veezu zèa. Gè ɖɛni ma naazu: «Màligɔii, da zoo è boɛ pò, mazoloo è zebei vea bè.»

20 E ɖɛni mà: «E kwɛɛ lee vaa zu pàai è vo? Kèvele beɛve niina ga gè gale ma, gè Pɛɛlese ná-geezuɖeela ɖundigɔii zakpe. Siɛgi zu gè liizu nɔ la fɛya, Gelese ná-geezuɖeela ɖundigɔii ga vaazu.

21 Kɛɛ mounpa su, nà naa ɖulazu kelɛma è ve, nii seveai gaama zɛvei zu. Nu nɔpɛ ge la boɛ bà, gi va sili nui naati sakpe, kɛni Misele, nii é ga geezuɖeela ɖundigɔii nii é Izilayele makesu.» »

11

¹ « ‹Nà bɔɔɔi gè bɔni ba, gè lo polu Mɛde nui Daliyuse ná-masadai ma ɔona mɔungi zu.› »

Kɔɔi ɔɛɛ vai masa seizu felegɔiti zɔɔɔzu

² « ‹Niizu nà gaama bɔɛi wosu è ma. Pɛtɛ: Masa savagɔ ɔa vaazu zeizu mɔnɔ Pɛɛlese yooi unda, naanisiɛi ɔa naavoloi wola ɔaale ba, é leve zɔiti ba. Siegi zu é ɔɛɛzu la ga zobobe nu, ga ná-naavolo zɔɔɔgai, toɔa kɛ vele-o-vele é wuzegɛ Gelɛse masadai laalɔɔma.›

³ Kɛɛ kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ gila ka ɔɛ ga Gelɛse masagi. Toɔa masadai ɔɛ zou wola unda. Nii a ɔɛ pɔ, naa nɔ ɔa a kɛ.

⁴ Anɛɛ naa ve, siegi zu é ná-zobodai zeizu la kpasu ga pagɔ, ná-masadai ma zobogi ɔa ɔologolo, ná-masadai ɔaa ɔa ɔwɛ eteai ma zoko naanigɔiti zɔɔɔzu. Mavofodaiti taade ta zeɪ potogi zu, ná-masadai ma zobogi ɔaa ɔa ɔwɛ, é ve nu ɔiliga ya, kɛɛ naati zeeɔaa la baa ga tɔun kɛvele.

⁵ « ‹Zɔi é vaazu zeizu nu yeezazu vele masadai zu, naa zɛɛi wola ɔa baɔɔ, kɛɛ ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ gila, sɛɛi ɔa vaazu baɔɔzu é leve tɔun ba. Toɔa masadai ɔɛ zou wola unda, é leve tɔun nɔnɔi va.›

⁶ Konagi tanigaani daawu, ta minazegɛ bo bɔɔɔ vɛ: Nu yeezazu vele masagi ná-doun anzanui ɔa zeɪ nu ɔɔvɛzu vele masagi vɛ, nii a kɛ goolaamai lɔ ti yɔɔɔzu mɔnɔ. Kɛɛ ná-zobogi la yɛga zea. Sinigi bɔɔɔi la yɛga vulua, ti-lɔin balaagi. Tɔ balaa ɔa vala zɛnvui ma, yeeɔɔɔɔɔɔ ɔila su ta maagoolii zu vɛaiti, kɛɛɔ ta sinigi.

⁷ « ‹Ná-pele wu nui gila ka kɛɛɔ vɔgi zegɛ. Toɔa va nu ɔɔvɛzu vele masagi ná-kɔɔɔɔɔɔɔɔɔ laalɔɔma, naa

ḅḅḅ zīgīgiti su. Toḡa laale kḅḅḅgi naa wu, é pile sḅḅḅ ma.

⁸ Toḡa li ga kḅḅzoganiiti Ezipete yooi zu, zooi zu ḡalagiti ma maaniini saḡaaiti, ta aniyaka vaḡḅiti ti ḅeteai ga zanugi ta wali, niiti ti zḅḅḅi ḅaai. Naa voluma, konagi tanigaani daawu maa ḡa ḡooza nu ḡḅḅzu vele masagi va.

⁹ Naa ma ka vaa volu nu yeezazu vele masagi ná-zooi zu, toḡa ḡale ma volu ná-zooi zu.

¹⁰ « Nu ḡḅḅzu vele masagi ná-doun zunuiti ta kḅḅi ḡevele ḅete, ta nuḅuse mḅinmḅin gaale ba gola. Ti taḡila ka lo salavusuiti untuḡḅ, ti ḅude kwepelegi ma eḡe zieve gola. A ḡena ḡalega ma naa volu ná-zooi zu, toḡa laale sili nuiti ta-laa wolai wu, nii maazasaai.

¹¹ Nu yeezazu vele masagi ḡa yiiḡaawana niina, é kḅḅi ve nu ḡḅḅzu vele masagi va. Naa ḅalaagi ḡa nuḅuse mḅinmḅin buzeḡe naazu, keḅe nu yeezazu vele masagi ḡa zobo sḅḅḅ ti ma.

¹² Nu yeezazu vele masagi ḡa wola waso, tḅḅzei é pile sḅḅḅni. Anee naa ve, é salavusu waa mḅinmḅingi vaa va, é la pile sḅḅḅga.

¹³ Mazḅḅḅ nu ḡḅḅzu vele masagi ḡa ḅebe wolai ḡaale ba, nii mḅindai é leve ma mḅungi va. Konagi tanigaa ta levena, toḡa vaa niina ga kḅḅḅ golai naa, nii kḅḅḅ zḅḅla ḡeḡaabaagiti ti zea.

¹⁴ « Naama zieḡi zu ma mḅinmḅin ka wuzeḡe nu yeezazu vele masagi laalḡḅma. Ziiḡula nuiti ti ḡa-nuḅuseiti saama, naati ta wuzeḡe ga ti kulakeḅema vai laazeeli, keḅe ti la ziaa naa wu.

¹⁵ Nu ḡḅḅzu vele masagi ḡa vaa, é taa wolai ma zīgigi maḡḡooli, é so. Nu yeezazu vele masagi ná-kḅḅḅgi, anee ná-salavusu ḡezeziti ta ná, ti la zooga ti

va sakpe, ma zebe la gea ti ya.

¹⁶ Nii é neezu nu gɔvezu vele masagi ve, naa ga a ke, tɔzei nu nɔpe ge la loga daawu. Toɔa ze zooi zu nii pagai ti pe ba, é zou vapagi naa zugologolo.

¹⁷ Naa volu toɔa deve ga é va ga ná-masadai ma yeeɔaabaai kpein, toɔa ke ege a ge soleda geezu, toɔa ná-doun anzanui ve nu yeezazu vele masagi ya ga vului, nii a ke é silinɔɔi ná-zooi lo maanɔɔi zu, keke naa la zolooga neglein.

¹⁸ Toɔa gaazu lati niina zie zaama yooiti ma, é naama moinmoin so. Kɔɔfuluɔa gili ka va, é ná-wasogi be, é belalala ɔasɔiti kpein da unma.

¹⁹ Naa volu toɔa gale ma kpɔɔ yooi ma laa wolaiti pɔ pelei, niiti sigigi ti ma, keke é la zooga é va kulanuma zɔlɔ miná, keni nɔ toun é za, ná-fai gaavala ba.

²⁰ Maalebegi ga tooma nu gila teve masa zooi ma lebiya adave, keke su la gooza masagi naa gologolo, naa la gea keke zu baa kɔɔɔ zu.

²¹ « Nii é zeizu potogi zu, naa ga ge ga nui nii gaazu unfe ge la be, niigi ti la masadai ma gaazu unfegi ɔalivaani ma. Zunui naa ga ti yesu nɔ ziileigi zaamave, é va, é masadai zefe ga woyai.

²² Kɔɔɔ gila kpala ge la pile sɔlɔga ma. Toɔa ti pe paa, é minazefegi ma nuɔuseiti ta-ɔundigii gila paa.

²³ Minazefegiti ti geai be, toɔa lo naa ma, é yaavai ge, ná-zobogi ga wɔlɔ kenein anee ni ná-nuɔusei wola la moinni.

²⁴ Ziilei siegi zu, toɔa li zou zɔvei gilaɔuve ma adaveti, veti kulanumai zɔlɔsu ná, é naa ge nii memewolani ti la geni keeni, é toomai ge zooi zu, é ma aniiti ta ma naavoloiti gaagwekwe ná-nuiti ba.

Toɔa ɔ̃siɛ balaa ga é laale ada makɛgaiti bu. Naa ɔa ɔ̃e yeeɔɔala go nɔ laawu.

²⁵ Tɔɔzei daave sebei ta ná-ziilɔɔi la, toɔa li ga kɔɔɔ golai nu yeezazu vele masagi laalɔɔma. Naa balaa ɔa ɔ̃evele beɛ ga kɔɔɔ golai, nii gola yeeɔaaɔaai, keɛ é la zooga é va sakpe, mazɔɔ ta woyai ɔ̃ili ma.

²⁶ Tɔ ɔɔɔi maagoolizu nuɔuseiti ta yaava, pile ka zɔɔ ná-kɔɔɔgi ma, salavusuiti ma mɔinmɔin ka za.

²⁷ Masa felegɔiti ta faa ɔi beɛ yiimave, ta zɛɛiti bo ɔɔɔ ma tabali ɔ̃ilagi ɔa. Keɛ ta-ɔɛzuɔulaiti ti la faa vaa, mazɔɔ gaabɛla yeei la de zeelini.

²⁸ Nu ɔ̃uvezu vele masagi a ɔ̃ena lia ná-zooi zu, toɔa li ga naavolo wolaiti. A ɔ̃ena levega, toɔa wuzeɔ minazeɔ ɔadegai ma nuɔuseiti daalɔɔma, eɔ̃evelei é deveni la yiimave, naa volu toɔa ɔ̃ale ma niina ná-zooi zu.

²⁹ «Yeeɔɔalai ta ɔa zeeli, toɔa li volu nu yeezazu vele yooi laalɔɔma, keɛ naazu faiti ti la mɔ ɔ̃ea ga mɔun keleiti kevele.

³⁰ Folo liizu vele nuiti ta vaa daalɔɔma keingiti su. Iɔ ka leve, é voluazo, ná-ziigulagi zu ɔa ɔaagɔ niina minazeɔ ɔadegai ma nuɔuseiti daalɔɔma, ta ɔɔɔɔaa ta naati, niiti ti la minazeɔ ɔadegai zoni.

³¹ Salavusuiti é ti levesu, naati ta li, ti GALA sei vele ɔadegai zo, ti kɔɔ. Zalaɔai nii é ɔ̃eni ɔ̃ulazu folo-o-folo GALA be, ta naa zeɔ ga, ti kɔɔba vaa wolai lo.

³² Masagi ɔɔɔi, ná-zɛ minazeɔegiti maavele ma, nui ma mɔinmɔin ka ɔ̃ele minazeɔ ɔadegai va. Keɛ niiti kpein ti ga woɔɔɔila nu GALA be, naati

ta ye ti-zie vele vagoiti no volu.

³³ Kelefele nuiti ti ti zaama, naati ta ma moimoin kala. Kele yeegefala laawu ti zaama, tanigaa ta za ga boga zokpoi, tanigaa ti gala ga abui, tanigaa ti ge ga kasoga nu, ti-goligiti kula voluma ti ya.

³⁴ Naama woinzegemai laawu, kpoba go no ga ta soloo, mazoloo ma moimoin ka vile ti volu, kele ti ga woovele nuiti.

³⁵ Ma moimoin ka gaka kelefele nuiti saama, naa ga a ke kozo gula ti va, ti jade, ti gole, eyesu gaabela yeegefalai zeeli. Mazoloo naa la zeelia ma voloi lugoo.

³⁶ « Masagi ga ge naa no geezu, nii neai be. Daa ga ve ga wasogi, e da ka ga to ga e zeini galagiti kpein unda. To ga woo joiti bo galagiti ta-GALAGI laalagoma, e da li lugoma gana, eyesu GALA na-zigaawanai gula kelema. Naa ma su, nii GALA ge deveni, naa laa ga zeeli.

³⁷ Masagi la unfema vea galagiti be, niiti memewolani ti geni nokosu ti wu, anee nii e neeni anzanuiti be gola. To ga bogoo leve ga boolove, e leve galagiti kpein ba, e la gila kpalaa debia.

³⁸ Kele toon to ga galagi lebi nii e baazu taa wolaiti maazu, nii memewolani ti la geni kwee. To ga zanugi ta wali ta kotu zongo baagiti kula be ga zalaiai, ta aniiti ti zongoi wola baai.

³⁹ Ween galagi naa na-kpobai zu, to ga wuzege taaiti daalagoma, niiti ti maazasaai ga sigigiti. To ga lebiyai ve naati be niiti ta yeezei bu, e ti ze ma moimoin unda, ta zoi gaa ga gwe ti va ga ti-mein.

⁴⁰ « Yeegefala gaabelagi zu, nu yeezazu vele masagi ga wuzege mono nu goovezu vele masagi

laaloḡma, keɛ naa ḡa li daaloḡma ga ná-kooḡ wotoloiti ta ná-soo bulugiti ta kooḡ ḡein moinmoinḡaa. Ná-kooḡ ḡa lo zou moinmoin su, ta zou ḡwɛpelemaveti maazuḡude eḡe zieve gola.

⁴¹ Zooi nii pagai zoiti pe ba, toḡa naa zo, nu moinmoin ka za ná. Keɛ Edome nuiti ta Moabe nuiti, ta Amɔn nuiti ta-ḡundigiti ta ḡula zea.

⁴² Toḡa masadai ḡee zooi tanigaani unda, ta Ezipete balaagi.

⁴³ Toḡa Ezipete naavoloiti seḡe: zanugi, ta walii, ta anii zongo baagiti. Liḡi nuiti ta Etiyopi nuiti ta ḡe zeezu.

⁴⁴ Wooiti ta zeḡe folo ḡulazu ta nu ḡovezu vele ti vaa, ti maalua. Toḡa li ga ziiḡula golai, ga é ma moinmoin koloḡolo, é ti zuwuḡaaleve.

⁴⁵ Toḡa ná-masadai ma zeḡe ḡotaiti to kpolodei ta lebiya ḡize ḡadegai ti zoḡozuve. Keɛ saai zeelizu ma, nu nɔpe ḡe la vaa é va bo ba.» »

12

Kpɔlo wolai ma ziegi ta ḡoveiti buzeḡe vai

¹ «Geezuḡeelai ḡeni mà mɔno: «Naama ziegi zu, Misɛle ḡa wuzeḡe, nii é ga geezuḡeelai ti ta-ḡundigiti wolai ta da-nuḡuseiti make nui. Naa ḡa ḡe ga kpɔloi ma yeḡeḡalai, nii keḡala la de ḡeni kaipa ziiti ti ḡulani, eyesu naama ziegi tona su. Naama ziegi zu, da-nuḡusei nii kpein, daaseigi a zeve zenvu zevei zu, naati ta ḡizo.

² Ma moinmoin niiti ti niizu kabayeḡei zu, naati ta wuun, tanigaa ti ḡooḡo zenvui zɔlo, tanigaa ti unfegi zɔlo, ta ḡooḡo zongo zeḡebai.

³ Niiti ta ḡe ga ḡima nuiti, naati ta volo eḡevelei geḡḡolḡi ḡaave volozu la. Niiti ta nu moinmoin

kala ga telebodai, naati ta volo ege somidegaiti eyesu go.

⁴ «Da ve, Daniyele, niima boeti doogu, mina sevei nii zu vaiti kula kelema, eyesu gaabela foloi zeeli. Ma moimoin ka kala, ta faagwegi ga moim.»

⁵ «Na Daniyele, ge yeni welezu, zunu felego giligaa ti geni loni, gilagi geni kake voluve zieleve, zoi loni ve vele zieleve.

⁶ Gilagi boeni naama nui bo, nii geze zefe geni koba, e loni zie wolai maazu, e ge ma: «Sie kpegele ga niima laavoo vaa wolaiti ti vaazu besu da?»

⁷ Geze zefe nui yee felegaiti teni geezu, ge goomenini, e da ge ma: «Na gonazu GALA ma nii e vulua googo, niima vaiti ta lebisu su ga kona savago ta tukpe (3,5). Ta be siegi zu GALA na-nubuseiti ti-zebei a bena da metu.»

⁸ «Ge menini, kele ge la geni gaagaani. Ge geni ma: «Maligii, niima vaa wolaiti gaa ga belazu gale?»

⁹ E geni ma: «Daniyele, li, mazobo niima boeti ta bogfuzu kpaan, eyesu gaabela voloi zeeli.

¹⁰ Ma moimoin ka gba, ti gole, ti volugula. Nu joiti ta ye faa jo no geezu, ta faa jo ge nu gila kpalaa ge la niima vaiti gaaga, kele gima nuiti ta naama vaiti gaaga.

¹¹ E zo naama ziegi zu ma yeei folo-o-folo zalaqa gulaai zefezu ga la, ti koboba vaa wolai lo zalaqa gulazuve, toga ge ga folo waagila unfelego puutaavugoo (1.290).

¹² Undaane nu ga ga naa, nii e losu kpaan, e ge ga woogegila nu, eyesu e zeeli folo waagila unsavago folo vuusavago maazu bogugoi (1.335) ma.

¹³ Doune e letemazu, Daniyele, lo kpaan eyesu gaabela yeei zeeli. Da doogogi zobo naazu, naa

volu da wuzeghe, e da-gfulanumai zoloo etea gaabela
voloi.» »

GALA Daawoo Z_{ευει}
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in
Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance
Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative
Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf